

Franjevačka crkva Svetog Lovre u Šibeniku

Luša, Helena

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:642735>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-14**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

Odsjek za povijest umjetnosti

Diplomski rad

FRANJEVAČKA CRKVA SVETOG LOVRE U ŠIBENIKU

Helena Luša

Mentorica: prof. dr. sc. Sanja Cvetnić

ZAGREB, 2021.

Temeljna dokumentacijska kartica

Sveučilište u Zagrebu
Diplomski rad
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest umjetnosti
Diplomski studij

FRANJEVAČKA CRKVA SVETOG LOVRE U ŠIBENIKU

Franciscan church of St. Lawrence in Šibenik

Helena Luša

SAŽETAK:

Bježeći pred turskim napadima franjevci Provincije Bosne Srebrene napuštaju otok Visovac i na savjet opećeg providura Leonarda Foscola dolaze u Šibenik 1648. godine. Njihova prvotna ideja je bila da se nastane na otoku Žirju ili u Skradinu, no zbog pošasti kuge koja je u to vrijeme vladala gradom odlučili su ostati i pomagati stanovništvu. Samostansku crkvu svetog Lovre grade 1655. godine, a radi se o jednostavnoj jednobrodnoj građevini propovijedničkog tipa sa zvonikom na kojoj vidimo poznatu franjevačku težnju za strogošću i čistoćom umjetničkih oblika te uporabu skromne dekoracije i nerazmetljivih formi. Što se tiče njene unutrašnjosti ona je svoj današnji izgled polako počela dobivati 70-ih godina XVIII. stoljeća kada su franjevci odlučili sagraditi nove oltare, a tijekom svoje povijesti sakupili su i veliki broj umjetničkih djela. Rad donosi povijest Provincije Presvetog Otkupitelja, okolnosti dolaska franjevaca u Šibenik i njihovu ulogu Kandijskom ratu te povijest gradnje crkve i njeno sadašnje stanje, dok je najveći fokus stavljen na katalog u kojem su obrađena umjetnička djela koje se danas nalaze u crkvi kao i ona za koje se sa sigurnošću zna da su izvorno stajala u crkvi.

Ključne riječi: Šibenik, crkva sv. Lovre, Visovac, franjevci, Kandijski rat, Provincija Presvetog Otkupitelja, Pio i Vicko dell'Acqua

Rad je pohranjen u:

Rad sadrži:

Mentorica: dr. sc. Sanja Cvetnić, redoviti profesor, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ocjenjivači:

Datum prijave rada:

Datum predaje rada:

Datum obrane rada:

Ocjena: _____

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADA

Ja, Helena Luša, diplomantica na Istraživačkom smjeru – modul Umjetnost renesanse i baroka diplomskoga studija povijesti umjetnosti na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, izjavljujem da je diplomski rad pod nazivom *Franjevačka crkva svetog Lovre*, rezultat mog istraživanja i u potpunosti samostalno napisan. Također, izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije izravno preuzet iz nenavedene literature ili napisan na nedozvoljen način, te da se tekst u potpunosti temelji na literaturi kako je navedeno u bilješkama, uz poštivanje etičkih standarda u citiranju i korištenju izvora.

U Zagrebu, 2022.

Vlastoručni potpis:

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	7
2. FRANJEVAČKA PROVINCIJA PRESVETOG OTKUPITELJA.....	9
3. DOLAZAK VISOVAČKIH FRANJEVACA U ŠIBENIK.....	13
3.1. KANDIJSKI RAT	14
3.2. ULOGA FRANJEVACA U KANDIJSKOM RATU.....	15
4. POKUŠAJI GRADNJE SAMOSTANA I GRADNJA	18
4. 1 PRVOTNI IZGLED UNUTRAŠNJOSTI CRKVE.....	22
5. DANAŠNJI IZGLED CRKVE.....	25
6. DJELOVANJE FRANJEVACA.....	32
7. KATALOG.....	33
7.1. OLTAR GOSPE OD MILOSTI.....	33
7.2. SLIKA <i>GOSPE OD MILOSTI</i>	36
7.3. OLTAR SVETOG LOVRE.....	37
7.4. SLIKA <i>MUČENIŠTVO SVETOG LOVRE</i>	41
7.5. OLTAR SVETOG BLAŽA.....	43
7.6. SLIKA <i>ČUDO SVETOG BLAŽA</i>	45
7.7. OLTAR SVETOG NIKOLE TAVELIĆA.....	48
7.8. OLTAR SVETOG ANTUNA.....	50
7.9. SLIKA <i>SVETI ANTUN PADOVANSKI</i>	52
7.10. OLTAR SVETOG PAŠKALA.....	54
7.11. KIP SVETOG PAŠKALA.....	56
7.12. GLAVNI OLTAR CRKVE.....	58
7.13. KIPOVI <i>NAVJEŠTENJA MARIJINA</i>	60
7.14. SLIKA <i>SVETI RAZGOVOR SA SV. IVANOM KRSTITELJEM I FRANJOM ASIŠKIM</i>	61
7.15. SLIKA <i>OPLAKIVANJE KRISTA</i>	66
7.16. SLIKA <i>SVETA KLARA, SVETI ANTUN PADOVANSKI I SVETI DIDAK</i>	68
7.17. SLIKA <i>GOSPA SA SV. MARGARETOM I SV. LOVROM MUČENIKOM</i>	70
7.18. SLIKA <i>BOGORODICA BEZGREŠNOG ZAČEĆA</i>	72
7.19. SLIKA <i>POSLEDNJA VEČERA</i>	74
7.20. KIP SVETOG LOVRE.....	75
8. ZAKLJUČAK.....	77

9. POPIS ILUSTRACIJA.....	78
10. LITERATURA.....	83
11. SUMMARY.....	87

1. UVOD

Tema ovog diplomskog rada vezana je za franjevačku crkvu svetog Lovre smještenu u Šibeniku, u samom središtu stare gradske jezgre. Crkvu su sagradili franjevci koji su bježeći pred turskim napadima napustili Visovac 1648. godine i nastanili se u Šibenik.¹ Njihova prvotna ideja je bila da se nastane na otoku Žirju ili u Skradinu, no zbog pošasti kuge koja je u to vrijeme vladala gradom odlučili su ostati i pomagati stanovništu. U tom periodu ostali su i bez novca pa je njihova ideja o gradnji samostana i crkve bila odgođena. Zbog toga ih je opći providur Leonardo Foscolo odlučio smjestiti u palaču koju su 1654. godine franjevci i kupili, a kupnjom okolnih kuća uspjeli su se i proširiti. Godine 1655. kupili su kuću obitelji Fondra i iste godine sagradili crkvu koju su lukom spojili sa samostanom, a koja će 1680. godine biti proširena.²

Rad sam podijelila u dva dijela. U prvom djelu kratko će biti opisana povijest Provincije Presvetog Otkupitelja, povijesne okolnosti vezane oko dolaska visovačkih franjevaca u Šibenik i njihova uloga u Kandijskom ratu. Nadalje, prvi dio donosi i probleme vezane oko gradnje samostana i crkve i konačno njenu izgradnju i sadašnje stanje. Budući da crkva i samostan svetog Lovre posjeduju bogatu i veoma značajnu zbirku umjetničkih djela koju su franjevci prikupili tijekom svoje duge povijesti, fokus drugog djela diplomskog rada stavljen je na umjetnička djela koja se trenutno nalaze u crkvi kao i na ona za koja se pouzdano zna da su izvorno tamo i stajala. Tako drugi dio čini katalog u kojem svaka kataloška jedinica sadržava podatke koji pobliže određuju umjetničko djelo: autora, lokaciju, vrijeme nastanka, dimenzije, materijal, opis, ikonografiju i stil, ali i naručitelja ako je poznat, a sve to popraćeno je fotografijama. Uzevši u obzir da je tema rada franjevačka crkva, treba naglasiti da samostan i njegova bogata zbirka kulturnih dobara nisu ovdje obrađeni.

Za pisanje ovog rada korištena je referentna literatura vezana uz povijest franjevačke Provincije Bosne Srebrene: pregled povijesti provincije koji je napisao Ivan Stražemanac u XVIII. stoljeću, a koju je priredio i preveo 1993. Stjepan Sršen (*Povijest Franjevačke provincije Bosne Srebrene*, Zagreb, 1993.), kao i djelo o povijesti Provincije Presvetog Otkupitelja koju donosi Stjepan Zlatović (*Franovci Države Presvetog Odkupitelja i hrvatski*

---

¹ Usp. Marko Trogrlić, Visovac u prošlosti, u: *Visovac-Duhovnost i kultura na Biloj stini*, Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 2019., str. 21-39. Usp. Gašpar Vinjalić, *Kratki povijesni i kronološki pregled zbivanja koja su se dogodila Slavenima u Dalmaciji, Hrvatskoj i Bosni 1514.-1769.*, preveo, dodao podnaslove i uputnice na vrela Bruno Pezo, uskladio s izvornikom i popratio objašnjenjima Vicko Kapitanović, Književni krug, Split 2010., str. 30.

² Usp. Josip Ante Soldo, Samostan svetog Lovre u Šibeniku, u: *Kačić: zbornik Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja*, 1 (1967), str. 5-94.

puk u Dalmaciji, Zagreb, 1888.). Tu su još i djela Julijana Jelenića: *Kultura i bosanski franjevci*, (Sarajevo, 1912.); Karla Eterovića: *Franjevačka provincija Presv. Otkupitelja, njezin postanak, rad i sadašnje stanje*, (Šibenik, 1929.); Karla Balića: *Kroz Marijin perivoj*, (Šibenik, 1932.). O tematici Kandijskog rata i povijesnim zbivanjima u Šibeniku tijekom XVII. i XVIII. stoljeća pisali su autori poput Slave Grubišića (*Šibenik kroz stoljeća*, Šibenik, 1974.), Frane Divnića (*Historia della guerra seguita in Dalmatia tra Venetiani e Turchi dall'anno 1645 sino alla pace e separatione de' confini*, na hrvatskom jeziku objavljena pod nazivom *Povijest Kandijskog rata u Dalmaciji*, Split, 1986.) te Gašpara Vinjalića (*Kratki povijesni i kronološki pregled zbivanja koja su se dogodila Slavenima u Dalmaciji, Hrvatskoj i Bosni 1514.-1769.*, Split, 2010.).

Brojne korisne podatke pružila je knjiga Fra Josipa Ante Solda *Samostan svetog Lovre u Šibeniku* (Šibenik, 1967.) u kojoj je donio kratki pregled povijesti šibenskog samostana sastavljen najvećim djelom na temelju samostanskog arhiva koji sadrži dokumente od 1632. godine pa do najnovijeg vremena. Korišteni su i radovi drugih autora među kojima se ističe Radoslav Tomić koji je svojim tekstovima, u kojima često koristi komparativnu analizu, dao doprinos istraživanju nekolicine sačuvanih slika i skulptura. Osim proučavanjem dosadašnje literature do saznanja o temi došla sam i terenskim istraživanjem same crkve, njezinih oltara i sačuvane slikarske i skulptorske baštine. Što se tiče samih oltara, treba reći da se u dosadašnjoj literaturi o njima mogu pronaći samo osnovni podaci pa je terenski rad bio od iznimne važnosti. Prilikom tog rada prikupljeni su podaci za kataloški opis i analizu djela. Stoga su metode kojima sam se služila primjerene povijesno-umjetničkim istraživanjima i terenskom uvidu u umjetnička djela (od mjerenja i bilježenja kataloških podataka, provjere ikonografskoga čitanja, stilskih značajki i atribucija). Također, koristila sam se (posredno) rezultatima arhivskih istraživanja i literaturom iz crkvene povijesti, kao što sam naznačila.

Cilj ovog istraživanja bio je pružiti uvid u istraženost i u jedan važan ulomak baštine mog zavičaja. Kroz svoju povijest franjevačka crkva svetog Lovre bila je od velike važnosti te je odigrala značajnu ulogu u povijesti samog grada stoga sam na ovaj način htjela ponovno skrenuti pozornost na nezaobilazno mjesto ovoga objekta u kulturnoj i povijesnoumjetničkoj slici Šibenika.

2. FRANJEVAČKA PROVINCIJA PRESVETOG OTKUPITELJA

Sv. Franjo Asiški (1181-1226) osnovao je tri reda: red Male braće, red klarisa (uz suosnivačicu, sv. Klaru Asišku), te Treći red (namijenjen svjetovnjacima). Red Male braće (lat. *Ordofratrumminorum* – OFM) koji je papa Inocent III. odobrio 1209. godine³ bio je nadahnut skromnim životom sv. Franje, a njegovi temeljni zavjeti bili su siromaštvo, poslušnost, čistoća, te potpuno odricanje od materijalnog i bilo kakvog posjedovanja. Konačna pravila potvrdio je 1223. godine papa Honorije III. Vrlo brzo nakon svog osnutka franjevački red se počeo širiti prema zapadnoj, srednjoj i istočnoj Europi. Prema životopiscu sv. Franje Asiškog, Tomi Čelanskom, sv. Franjo je na našem području obitavao i prije nego je red potvrđen.⁴ Sam franjevački red u Ugarskoj se javio u vrijeme dinastije Arpadovića (Bela IV., Stjepan V., Ladislav IV.) u XIII. stoljeću dok je u Dalmaciji već postojala u XII. stoljeću *Provincia Sclavonia*, kasnije nazvana *Provincia Dalmatiae*.⁵ Toj provinciji pripadali su svi samostani na području Drima do Istre i od Drave do mora, dok su ugarskoj provinciji (*Provincia Hungariae*) pripadali samo samostani u Srijemu i donjoj Slavoniji.

U našim krajevima su 1343. godine postojale četiri kustodije: *Dubrovačka, Splitsko-zadarska, Rapska i Istarska*, a godine 1402. stvorena je u Draču i peta, od koje je kasnije nastaje *Albanska provincija*.⁶ Franjevački samostani u velikoj su se mjeri nalazili na primorju, no već od samih početaka oni su zalazili i u unutrašnjost. Godine 1291. minstar Slavonske provincije dobio je naredbu od pape Nikole IV. naredio je da dvojicu franjevaca pošalje u Bosnu, a oni su zajednicu redovniku osnovali veoma brzo nakon svog dolaska. Nakon zabrane osnivanja novih provincija u Redu, počele su se osnivati zajednice, *vikarije* koje nisu ovisile o drugim provincijama.

---

³ Usp. Ivan Stražemanac, *Povijest franjevačke provincije Bosne Srebrene*, Zagreb: Latina et graeca, 1993., str. 5

⁴ Usp. Franjo Emanuel Hoško, *Franjevci u kontinentalnoj Hrvatskoj kroz stoljeća*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2000., str. 5.

⁵ Usp. Ivan Stražemanac, *Povijest franjevačke*, 1993., str. 5.

⁶ Usp. *Gospodin Vam dao mir*, (ur.) Luka Tomašević, Split: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, 2017., str. 21.

Slika 1: Bernardo Bobić (?), *Sveti Franjo Asiški se iskrcava na hrvatskoj obali*, 1683., zidna slika, Zagreb, Kaptol, franjevački samostan sv. Franje, kapelica sv. Franje

Tako je u Bosni 1339.-1340. godine *Bosansku vikariju* osnovao Fra Geraldo Odonis.⁷ Ubrzo je počelo i njihovo širenje izvan granica bosanske države, prema krajevima Hrvatske, Bugarske i Transilvanije. Bosanska vikarija imala je u XIV. stoljeću 34 samostana, a već polovicom XV. stoljeća taj je broj narastao na 60.

Područje današnje Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja djelom je pripadalo *Duvanjskoj kustodiji*, te su na tom području podignuti samostani u Vrh Rici⁸, Imotskom i Kninu, dok su kasnije u Zaostrogu, Krapnju, Visovcu, Karinu, Makarskoj i Pašmanu nove samostane osnovali franjevci koji su bježali s narodom pred osmanskom opasnošću. U XV. stoljeću vikarija je pala pod osmansku vlast što je dovelo do uništavanja brojnih samostana i stradavanja franjevac. Poljuljana u temeljima zbog prodiranja Osmanlija, ali i iz razloga što se prostirala u više država, vikarija je doživjela diobu. Prvo se 1448. godine odjeljuju franjevci koji su pripadali ugarskim samostanima te oni osnivaju posebnu vikariju, koja će kasnije biti prozvana *Provincija Presvetoga Spasitelja*. Nakon njih vikariju je napustilo šest dubrovačkih opservantskih samostana koji su kasnije ustanovili *Vikariju sv. Franje*.

⁷ Usp. Julijan Jelenić, *Kultura i bosanski franjevci*, 1. svezak, Sarajevo, 1912., str. 32.

⁸ Današnja Vrljika koja se u srednjem vijeku nazivala Vrh Rika, a taj naziv se spominje u dokumentu iz 1185. godine. Vidi u: <https://www.franjevci-split.hr/vrljika/>

Kada je gotovo sva Bosna došla pod vlast Osmanlija došlo je do podijele na dva dijela: samostani koji su bili otomanski ostali su *Vikariji Bosne Srebrene*, a oni izvan njihove vlasti pripali su pod *Vikariju Bosne-Hrvatske*.⁹ Godine 1517. vikarije su postale provincije, pa je tako *Provinciji Bosne-Hrvatske* pripadao dio zapadno od Cetine, ali samo do 1538. godine, kada je cijeli taj prostor pada pod tursku vlast, a samostani u Karinu i na Visovcu pripali su *Provinciji Bosne Srebrene*, dok se *Provincija Bosne Hrvatske* proširila po dijelovima sjeverne Hrvatske i Slavonije. Franjevci Bosne Srebrene bili su zaštićeni poveljom pa su nastavili vršiti svoj kult. U XVII. stoljeću iz političkih razloga ali i austrijsko-turskih ratova koji su vođeni od 1683-1699. godine¹⁰, počele su se dijeliti i *Provincije* no unatoč tim podjelama *Provincija Bosne Srebrene* imala je 1725. godine 34 samostana i rezidencija. Nedugo nakon toga dolazi do podijele na tri dijela: *Provincija Bosne Srebrene* koja je bila pod osmanskim vlašću, *Provincija svetog Ivana Kapistrana* pod vlašću hrvatsko-ugarske države i *Provincija sv. Kaja* pod Mletačkom. Godine 1743. *Provincija sv. Kaja* mijenja ime u *Presvetog Otkupitelja*, a godine 1735. došlo je do uređivanja uprava Provincije sa sjedištem u samostanu svetog Lovre u Šibeniku kojeg su osnovali franjevci s Visovca.

---

⁹ Usp. Karlo Eterović, *Franjevačka provincija Presv. Otkupitelja, njezin postanak, rad i sadašnje stanje*, Šibenik: Tiskara "Kačić", 1929., str. 12.

¹⁰ Usp. Julijan Jelenić, *Kultura i franjevačka*, 1912., str. 138.

Slika 2: Zemljovid Provincije Bosne Srebrene s početka XVIII. stoljeća

Slika 3: Zemljovid područja Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja, sredinom XVIII. stoljeća

3. DOLAZAK VISOVAČKIH FRANJEVACA U ŠIBENIK

Dio franjevacu bježeći iz Bosne došao je u Dalmaciju oko 1445. godine i zaustavio se na malenom otoku Visovcu kojeg su pustog ostavili augustinici radi straha od turskih provala, nalik onoj 1415. godine.¹¹ Dolaskom na otok franjevci provincije Bosne Srebrene obnovili su ruševan samostan te izgradili novu crkvu. Crkva je sagrađena u gotičko-renesansnom obliku s dvjema nadsvedenim dubokim kapelama na sjeveroistoku koje imaju ulogu apside jedinstvenih arhitektonskih karakteristika u Provinciji Presvetog Otkupitelja.¹² Po običaju nastavili su plaćati Turcima porez i tako sve do 1645. godine. Spomenute godine turskom invazijom na otok Kretu (Kandiju) započeo je rat kojim je okončano razdoblje od 70 godina mira između Venecije i Turske. Bez obzira na zaštitu i mogućnost pastoralnog djelovanja te slobodu vjeroispovijesti („ahdnama iz 1463.“) koju im je dao sultan Mehmed II. što ju je isposlovao fra Anđelo Zvijezdović (Zvizdović), bosanski franjevci su bili često zlostavljani, ubijeni i proganjani.¹³ Zbog svih tih razloga braća koja su nastanila samostan sv. Marije na Visovcu odlučili su napustiti otok i spasiti život bijegom u Šibenik.

Slika 4: Otok Visovac sa samostanom Majke od Milosti i crkvom Gospe Visovačke

¹¹ Usp. Stjepan Zlatović, *Franovci Države Presvet. Odkupitelja i hrvatski puk u Dalmaciji*, Zagreb:Knjigotiskara i litografija C. Albrechta, 1888., str. 15.

¹² Usp. Darka Bilić, „Arhitektura u Provinciji Presvetog Otkupitelja“, u: *Gospodin Vam dao mir*, (ur.) Luka Tomašević, Split: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, 2017., str. 338.

¹³ Usp. Ivan Stražemanac, *Povijest franjevačke*, 1993., str. 8.

3.1. KANDIJSKI RAT

Kandijski rat vodio se od 1645. do 1669. godine između Mletačke Republike i Osmanskog Carstva, a sam povod ratu bio je azil koji su Mlečani pružili malteškim brodovima.¹⁴ Tako su Osmanlije u lipnju napali Kretu kako bi na taj način zagospodarili istočnim Sredozemljem.¹⁵ Rat koji je prvotno vezan za Kretu vodio se velikom žestinom i u Dalmaciji sve do otprilike 1650. godine, a poslije toga je počeo jenjavati. Nakon što je mletačka vlast spoznala namjere Osmanlija koji su se pripremali za napade u Dalmaciji, počela je s provedbom mjera kako bi se pojačala obrambena snaga dalmatinskih gradova pa tako i Šibenika. Pojačanje obrane Šibenika bilo je od velike važnosti iz razloga što je u blizini bio turski Skradin, a Šibenik kao prirodna i dobro zaštićena luka mogao je vrlo brzo biti pretvoren u jaku bazu pomorske snage Turaka. Padom Šibenika pod tursku vlast bio bi ugrožen sav istočno-jadranski posjed Mlečana, kao i sama Italija. Tijekom kolovoza i rujna 1646. godine podignuta je na vrhu brda sjeverno od stare šibenske gradske jezgre tvrđava sv. Ivana, a istovremeno s njom gradila se i tvrđava Baron Degenfeld znana i kao tvrđava Šubićevac.¹⁶ Tvrđava sv. Ivana podignuta je prema nacrtu franjevca Antonia Lenija, jednog od najboljih inženjera Mletačke Republike u tom vremenu, a upravo oko nje će se voditi žestoke borbe protiv Osmanlija.¹⁷ Godine 1647. započeo je najveći i najopasniji napad na Šibenik te možda jedna od najslavnijih bitaka za obranu grada koja se odvijala pod utvrdama kao i najbližoj okolini. O tom napadu i svim njegovim fazama pisao je Frane Divnić, povjesničar koji je pripadao uglednom humanističkom krugu Šibenčana, u djelu pod nazivom *Historia della guerra seguita in Dalmatia tra Venetiani e Turchi dall'anno 1645 sino alla pace e separatione de' confini*, na hrvatskom jeziku objavljena pod nazivom *Povijest Kandijskog rata u Dalmaciji* (1986). Tekeli-paša kao vođa Turaka vodio je svoju vojsku s oko 20 000 napadača iz Drniša u pravcu Šibenika, a glavni cilj mu je bio osvajanje tvrđava prema kojima je postavio topove i otvorio jaku artiljerijsku paljbu. Njegov je pokušaj međutim bio bezuspješan jer su Šibenčani vodili obranu s tvrđave sv. Nikole s koje su prema Turcima otvorili topovsku paljbu. Nekoliko dana nakon toga Turci su uspjeli osvojiti visoki zemljani nasip koji je tvrđavi sv. Ivan davao jaču obrambenu moć. U međuvremenu šibenski

---

¹⁴ Kandijski rat. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 6. 6. 2021. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30186>>.

¹⁵ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 5.

¹⁶ Usp. Slavo Grubišić, *Šibenik kroz stoljeća*, Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1974., str. 97.

¹⁷ Usp. Grga Novak, „Šibenik u razdoblju mletačke vladavine 1412–1797. godine“, u: *Spomen zbornik o 900. obljetnici*, (ur.) Slavo Grubišić, Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1976., str. 196.

kontranapadi nisu davali nikakvih rezultata, pa se čekala pomoć novih vojnih pojačanja s morske strane pod vodstvom Leonarda Foscola.¹⁸

Tekeli-paša je 8 rujna 1647. godine ponovno pokušao osvojiti samu tvrđavu no komandant obrane Šibenika general Kristof Martin Degenfeld spremno je dočekaio novi turski napad. Tog dana započela je jedna od najžešćih i najkrvavijih bitaka u povijesti Šibenika do tada. Povlačenje Turaka započelo je 11. rujna kada je u šibensku luku uplovio providur Leonardo Foscolo. Opsada grada tako je prekinuta 16. rujna 1647. godine kada je Tekeli-paša skupio preostalu vojsku i krenuo natrag prema Drnišu.

Slika 5: Borbe Šibenika protiv Turaka u prvim godinama kandijskog rata, knjižna ilustracija (bakrarez) iz djela *Nouveau theatre d'Italie*, Joaua Blaeua, objavljenog u Amsterdamu 1704. godine

3.2. ULOGA FRANJEVACA U KANDIJSKOM RATU

Upravo u vrijeme Kandijskog rata nezadovoljstvo naroda turskom upravom najviše je došlo do izražaja. Kako je namjera Turaka bila izbaciti Veneciju iz uskog dalmatinskog pojasa, Mlečani su bili prisiljeni proširiti rat i na područje Dalmacije te pronaći dodatnu vojnu snagu za obranu svojih posjeda. Zbog loše financijske situacije nisu mogli slati veliku vojsku na njima sporedni front pa su se stoga odlučili na podizanje turskih podanika u borbi protiv neprijatelja. „Vještom politikom Mlečani su iskoristili hrabrost svojih malobrojnih podanika u

¹⁸ Generalni providur za Mletačku Dalmaciju i Albaniju od 1645.do 1652. godine i prokurator sv. Marka. Osim što je obranio Šibenik od turskih napada, oslobodio je i Drniš, Knin i Skradin, a iz Drniša je prenesen turski sat na zvonik sv. Ivana u Šibeniku gdje je postavljen Foscolov grb i natpis. U samostanu sv. Lovre čuva se njegov portret izveden uljem na platnu. Usp. Krsto Stošić, *Galerija uglednih Šibenčana*, Šibenik: Tiskara Kačić, 1936., str. 3.

Dalmaciji, zbijenih uz obalu, ali još više iskonsku snagu „Morlaha“, nezadovoljnih turskih podanika i time su rat pretvorili u oslobodilački. U tom dizanju naroda na vjerskog i nacionalnog neprijatelja Veneciji su pomagali svećenici istočnog i zapadnog obreda.“¹⁹ Težnje Morlaha da se oslobode neprijatelja podržavali su i franjevci visovačkog samostana, tada gotovo jedino svećenstvo dalmatinske zagore. S franjevcima s otoka Visovca povezao se don Stjepan Sorić, jedan od glavnih mletačkih ljudi, te su franjevci preko njega obavještavali općeg providura Andriju Vendramina o turskim pripremama u Bosni već prije Kandijskog rata.²⁰ O suradnji između franjevaca i Mlečana pisao je franjevac iz XVIII. stoljeća, gvardijan franjevačkog samostana sv. Lovre, Gašpar Vinjalić u talijanskoj pisanoj kronologiji, prevedenoj na hrvatski i objavljenoj s naslovom *Kratki povijesni i kronološki pregled zbivanja koja su se dogodila Slavenima u Dalmaciji, Hrvatskoj i Bosni 1514.-1769.* u kojem navodi:

„Za vrijeme svog boravka u Šibeniku general Foscolo je nastojao da gvardijan samostana na Visovcu sa svojim redovnicima dođe k njemu na razgovor. Pođu k njemu o. Mihovil Bogetić, bivši definator i gvardijan i o. Franjo Bogetić, dušebrižnik Zagorja [...] dogovore se s generalom da se Morlaci, ovisni o dušebrižništvu Visovca, izjasne kao turski neprijatelji, a za uzvrat general Foscolo obeća da bi morlaci, koji se ne mogu uzdržavati od vlastitih prihoda, bili primljeni u primorju i na otocima i dobivali žito koje bi stiglo iz Italije. Dade redovnicima oružja i streljiva da se uzmognu braniti na svom otočiću Visovcu. Kad se gvardijan povratio u samostan, pozove sve dušebrižnike, predoči im dobrobit vjere i reče kako je to način da se oslobode turskog ropstva i rašire svetu vjeru. Svi se svojski zauzeše da će se u ovo uvjeriti narod.“²¹

Upravo će spomenuti o. Mihovil Bogetić zajedno s o. Nikolom Ružićem imati glavnu riječ kod sklapanja poznatog ugovora iz 17. prosinca 1647. godine šibenskog kneza Ivana Franje Zorzija s knezovima Petrova polja što će biti vrhunac suradnje između franjevaca i mletačkih snaga, a korist od tog ugovora vidjet će se već kod prvog zauzimanja Drniša u veljači iduće godine.²² Zahvaljujući tom ugovoru narod iz Petrova polja²³ prešao je u

¹⁹ Josip Ante Soldo, *Samostan svetog Lovre u Šibeniku*, Split: Kačić, 1967., str. 6.

²⁰ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan Majke od Milosti na Visovcu*, u: *Visovački zbornik: zbornik radova simpozija u prigodi 550-te obljetnice franjevačke nazočnosti na Visovcu 1445.-1995.*, (ur.) Miroslav Ivić. Šime Samac, Visovac, Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja-Franjevački samostan Visovac, 1997., str. 42. Rad prvi put objavljen u: Kačić, *Zbornik Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja*, 2(1969), 155-238.

²¹ Gašpar Vinjalić, *Kratki povijesni i kronološki pregled zbivanja koja su se dogodila Slavenima u Dalmaciji, Hrvatskoj i Bosni 1514.-1769.*, preveo, dodao podnaslove i uputnice na vrela Bruno Pezo, uskladio s izvornikom i popratio objašnjenjima Vicko Kapitanović, Književni krug, Split, 2010., str. 108.

²² Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan Majke*, 1997., str. 43.

²³ Polje koje se nalazi između Svilaje na istoku, Promine na zapad i Moseća na jugu, dok na sjeveru prelazi u Kosovo polje, a prema jugoistoku u dolinu rijeke Vrbe.

mletačko podaništvo, pomogao u zauzimanju Drniša, a kasnije i u borbama ispod Klisa te u brojnim okršajima u Dalmaciji. Foscolo je uskoro naredio da se zauzme Knin, a u strahu od turskog zauzimanja Visovca savjetovao je franjevce da napuste otok, a o tom događaju Josip Ante Soldo piše:

„Bojeći se kaznene ekspedicije Turaka protiv slabo zaštićenog Visovca i franjevaca, Foscolo je 2. ožujka 1648. sa svoje lađe u skradinskim vodama, prije odlaska pod Klis, pisao o. Ružiću da očekuje turski napad na Kotare i osobito visovačke redovnike. On mu je savjetovao da lađom, što će je za to ostaviti još u tim vodama, prebaci u Šibenik pokretnu imovinu i franjevce s Visovca. Franjevci su, 16 svećenika i 6 đaka, poslušali Foscola i preko Skradinskog buka državnom lađom prebacili se s najnužnijom robom u Šibenik.“²⁴

Sa sobom su u Šibenik ponijeli i čudotvornu Gospinu sliku koju će kasnije izložiti na štovanje pobožnog puka u crkvi sv. Lovre, na oltaru u maloj kapeli, a za koju se tvrdi da je donešena iz samostana u Sutjeskoj koga su prethodno porušili Turci. Tu predaju da je slika donešena iz Bosne za vrijeme dolaska fratarata na Visovac piše Stjepan Zlatović:

„Neka predaja tvrdi koju spominje o. Vinjalić. da iz sutjeskog samostana dođoše nekoji redovnici na Visovac, i cijeni se, da upravo tada ondje sliku donesoše Majke Božje, kojoj je s desna naslikan sveti Ivan Krstitelj a s lijeva sv. Frane. Ova stara sv.slika štovala se na Visovcu do god. 1648. velikom pobožnošću i bogoljubstvom okolnog puka, a pokle ju onda doniše u Šibenik, ondje ostade, a za Visovac na povratku 1676. sličnu naslikao.“²⁵

Tako je zbog povijesnih okolnosti nastala situacija neobična za marijanska svetišta i iznimna u Dalmaciji, vezana za Gospu Visovačku: njezina slika ostala je (premda, vidjet ćemo, ne zauvijek) u Šibeniku, a da su se franjevci vratili na Visovac i za svoje potrebe naručili drugu koja se i danas nalazi na oltaru.

---

²⁴ Josip Ante Soldo, *Samostan Majke*, 1997, str. 44.

²⁵ Stjepan Zlatović, *Franovci Države*, 1888., str. 39.

4. POKUŠAJI GRADNJE SAMOSTANA I GRADNJA CRKVE

Dolaskom u Šibenik visovački franjevci najprije su se privremeno smjestili po privatnim kućama i u kaptolskoj kući kod Svih Svetih.²⁶ U tom razdoblju stanje u gradu je bilo veoma teško, kuće su bile porušene prigodom pripremanja grada za turskih napada i u takvim okolnostima franjevci su živjeli zajedno s pridošlicama iz Zagore. Veoma brzo ostali su i bez hrane koju su donijeli s Visovca pa su bili napadani i od strane pridošlica iz Zagore koji su krivili franjevci što su napustili svoju plodnu zemlju i došli u grad. Zbog svih tih razloga franjevci su izrazili želju da ih se smjesti u Skradin u blizini kojeg su imali svoju zemlju. To međutim nije nikako odgovaralo mletačkoj vladi jer su smatrali da bi se franjevci vjerojatno nastojali vratiti na Visovac što ne bi nikako bilo moguće bez ustupaka Turcima.²⁷ U rujnu 1648. godine uputili su molbu mletačkoj vladi da im da otok Žirje, budući da su na Krapnju i Prviću već postojali samostani. U molbi su zapisali:

„Koliko su velike zasluge visovačkih franovaca to najbolje poznaje Vaša Preuzvišenost. Oni ostaviše svoj samostan i velika imanja, da mogu principa služiti. Sad žele da im se dade mjesto Žirje, gdje bi mogli prehraniti, Bogu služiti i otačbini koristovati, a mi uhvajuć se u vašu ljubeznost, ponizno prosimo i preporučujemo njihovu želju, koja, uzdamo se od razglašene milostivosti vaše, da će biti ispunjena, kojoj najponiznije se klanjajuć.“²⁸

Tako je Senat 7. listopada 1468. godine dozvolio gradnju samostana na otoku, što se zaključuje iz Foscolove isprave od 4. veljače 1650. godine, no bez određenih beneficija budući da je na Žirju gotova sva zemlja bila u rukama privatnika i država, koja je tu imala vrhovno vlasništvo.²⁹ No iduće je godine u Šibeniku izbila kuga koja je uništila grad pa je pitanje gradnje samostana bilo odgođeno. U tim teškim trenucima franjevci s Visovca su bili uz narod, tješili su i pomagali bolesnike, a sve to pribavilo im je i veliko poštovanje ne samo šibenskog stanovništva već i izbjeglica koji su se nalazili u okolici grada ali i onih po obali. Kada je kuga u gradu počela jenjavati, Foscolo je riješio pitanje prihoda samostana na Žirju, te je već spomenutom ispravom od 4. veljače 1650. godine *dao franjevcima one prihode što ih je sa Žirja ubirala državna komora.*³⁰ Gradnja samostana na Žirju ipak nikad nije započela jer su prihodi na otoku bili nedovoljni i s njima nisu mogli uzdržavati sve redovnike.

²⁶ Usp. Karlo Eterović, *Franjevačka provincija*, 1929., str. 2.

²⁷ O svemu tome svjedoči ohridski nadbiskup o. Rafael Levaković u svom pismu od 20. Kolovoza 1648. godine. Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 9.

²⁸ Stjepan Zlatović, *Franovci Države*, 1888., str. 101., izvorno u Arhivu samostana svetog Lovre.

²⁹ Usp. Donato Fabianich, *Storia dei frati minori dai primordi della loro istituzione in Dalmazia e Bosnia fino ai giorni nostri II*, Zara, 1864., str. 303-304.

³⁰ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 11.

Franjevci su nakon toga počeli razmišljati da se nastane u samom Šibeniku pa su Foscolo uputili molbu u kojoj su zatražili da im se dodijeli benediktinski samostan sv. Vida i Lucije koji je nakon haranja kuge ostao prazan, međutim njihova molba je bila odbijena.³¹ Nakon što im ni to nije uspjelo zatražili su malenu crkvu koja je pripadala Bratovštini pomoraca sv. Nikole na obali.³² U zapisniku bratovštine od 1. rujna 1650. godine pisalo je [...] da im se crkva dadne i okolne sgrade njezine, da na tom mjestu mogu sebi samostan načiniti uvjetom, da u crkvi ostane oltar i bratovština, kao što je do sada obstajala.“³³ Ubrzo su franjevci započeli s prikupljanjem materijala za gradnju, a brojni građani su im pomagali novcem i materijalom, ali ni ta se zamisao nije ostvarila. Stjepan Zlatović navodi da je osim nedostatka novca jedan od razloga bio i nedostatak vode i prostora za samu gradnju jer je mjesto bilo premaleno za podizanje prostranijeg samostana. Također gradnja na pjeskovitom terenu uz more oduzela bi previše novca i materijala, a sam samostan bio bi izvan zidina pa je postojala opasnost od turskih napada.³⁴

S obzirom na to da franjevci zbog svih tih poteškoća nisu uspjeli podići samostan, opći providur Leonardo Foscolo odlučio ih je smjestiti u palaču³⁵ za koju Stjepan Zlatović navodi da je bila vlasništvo Malog Kaptola i naglašava kako je prvotno palača bila „hospitium secolare“.³⁶ Radi se o palači koja je najljepši primjerak šibenskog reprezentativnog stambenog graditeljstva iz XV. stoljeća, iz vremena cvjetne gotike, čije se umjetničko oblikovanje pripisuje školi Jurja Dalmatinca. Međutim u arhivskim spisima ne postoji darovnica kojom je Leonardo Foscolo dao palaču franjevcima no ipak ih je on ili šibenski knez po njegovoj zapovijedi smjestio tu. Jedini dokaz o njegovoj zaslugi je portret koji se nalazi u samostanu sv. Lovre, koji je napravljen prema uputi provincijala o. Filipa Lendića, na kojem piše kako je upravo on doveo franjevce s Visovca kod crkve sv. Lovre.³⁷ Kuću su franjevci konačno kupili

³¹ Lovro Tetta kao baštinik osnivača samostana nije na to pristao jer je mislio obnoviti samostan mladim pučankama među kojima je bila i njegova kćerka. Josip Ante Soldo navodi i da su se franjevci mislili nastaniti kod crkve sv. Antuna opata al ni to se nije ostvarilo. Usp. Fra Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 11.

³² Usp. Petar Kolendić, Fra Pavao Posilović i njegovo „Naslađenje“, Rad JAZU 206, Zagreb, 1915., str. 149. ([https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=169800&tify={%22pages%22:\[8\],%22view%22:%22info%22}](https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=169800&tify={%22pages%22:[8],%22view%22:%22info%22})) pristupljeno 3.7. 2021.

³³ Stjepan Zlatović, *Franovci Države*, 1888., str. 115.

³⁴ Isto, str. 116.

³⁵ Detaljan opis palače usp. Frano Dujmović, *Kulturno-historijski spomenici Šibenika*, Zagreb: Dalmacijaturist, 1966.

³⁶ Usp. Stjepan Zlatović, *Franovci Države*, 1888., str. 120.

³⁷ Natpis na portretu glasi: LEONARDUS FOSCOLUS D. MARCI PROCURAT(ORIS) DALM(ATIAE) EPIRIQ(UE) PROCONSUL FRATRES MIN(ORES) OTHOMANICO JUGO SUBLATOS VISSOVATIO SIBENICUM DEDUCTOS IN EDIBIS APUD S. LARENT(IUM) M. BENIGNE COLLOCAVUT. ANNO 1649. (Leonardo Foscolo, prokurator Sv. Marka, prokonzul Dalmacije i Epira, sklonio je malobraćane od otomanskog jarma, doveo ih iz Visovca u Šibenik i dobrostivo ih smjestio u kuću kraj [crkve] sv. Lovre mučenika godine 1649.). Ovaj natpis preveo je Bratislav Lučin, a prijevod donosi i Federico Antonio Galvani, *Il*

1654. godine i odustali od gradnje samostana kod crkve sv. Nikole, a kupnjom okolnih kuća i darovnicama polako su se proširili i postali važno religiozno središte grada Šibenika. Tako je osnovan samostan sv. Lovre koji će se sve do polovice XIX. stoljeća nazivati *monasterio dei padri zoccolati bosnesi del monasterio di Visovac*, odnosno *Visovački samostan*.³⁸

Slika 6: Nepoznati slikar, *Portret Leonarda Foscola*, Šibenik, samostan sv. Lovre

Kupnjom okolnih kuća i smještajem u prostor Malog Kaptola počelo se javljati i pitanje gradnje crkve u kojoj bi franjevci izvršavali službu Božju. Tako su odlučili zatražiti od Laure Martinis, supruge Antuna Fondre da im ustupi jednu kamenu kuću koja se nalazila nasuprot samostana. Fondra im je tu kuću na kraju i prodao 2. studenoga 1655. godine i prema ugovoru kuća je trebala služiti samo za crkvu.³⁹ Franjevci su zatim zatražili od Venecije odobrenje za gradnju crkve kao i za kupnju okolnih kuća koje nisu bile nastanjene. Odobrenje su dobili već u listopadu iduće godine s točno određenim mjerama za gradnju. Crkvu su odlučili posvetiti sv. Lovri prvomučeniku u čast Lorenzu Dolfinu, generalnom providuru koji je trebao položiti kamen temeljac, a obećao im je i nabaviti svečevu sliku od majstora

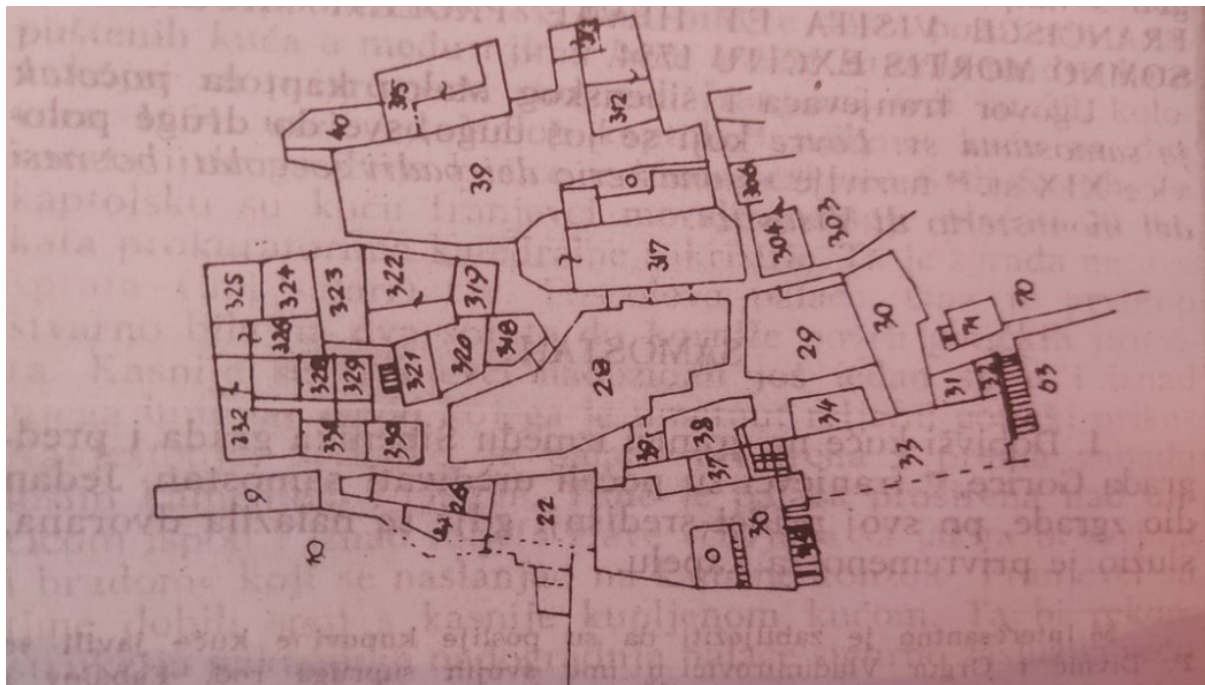
---

re d'armi di Sebenico, sv. 2, Venezia, 1884., 54. Usp. Josip Ante Soldo, Samostan sv. Lovre. 1967., str. 17. Više o portretu usp. Radoslav Tomić, Generalni providur Leonardo Foscolo i umjetnost u Dalmaciji, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 43/2019., str. 191-209.

³⁸Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 19.

³⁹ Isto., str. 38.

Domenica Tintoretta koja će kasnije biti postavljena na zid. Dolfinovim polaganjem kamena temeljca označio se početak crkve i samostana sv. Lovre.

Slika 7: Katastarski plan samostana i crkve iz 1825.

Prvotna crkva sagrađena je u nešto manjim mjerama od onih odobrenih te je bila spojena lukom preko ulice sa samostanskim prostorom što je također odobreno u ispravi, a s istim tim lukom ulazilo se u kor.⁴⁰ Kako je je redovništvo bilo brojno počelo se razmišljati o proširenju te crkve pa su franjevci kupili kuću koja se nalazila uz samu crkvu, a nakon toga i zidinu koja je pripadala Bratovštini sv. Mihovila. Jedno vrijeme se čak razmišljalo i o povratku kod sv. Nikole, naročito nakon udara groma u kojem su bile oštećene prostorije samostana, no uz pomoć donacija odlučeno je da se sagradi nova crkva kod samostana. U prosincu 1677. godine potpisali su ugovor s Vickom Drobnjakom, Antunom Ismaelisom i Nikolom Pavlovićem Ivanovim⁴¹ iz Korčule za izradu pročelja nove crkve.⁴² Josip Ante Soldo donosi kako je pročelje trebalo izgledati:

⁴⁰ Isto, str. 39.

⁴¹ O majstorima usp. Cvito Fisković, Nekoliko dokumenata o našim starim majstorima, *Vjesnik za arh. i hist. Dalmatinsku*, sv. LII, Split, 1949., Krsto Stošić, *Sela Šibenskog kotara*, Šibenik, 1941., Kruno Prijatelj, Arhitekt Ivan Skoko i domaći majstori šibenskog baroka, *Zbornik zaštite spomenika kulture III*, 1/1952, Beograd, 1953.

⁴² Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 40.

„Pročelje je moralo biti od bijelog kamena slično kao i kod šibenske crkve sv. Duha, osim zvonika na preslicu, s portalom, dva prozora (balconi) uz vrata i prozorskom ružom. Dvoja vrata na crkvi morala su biti kao na crkvi sv. Nikole s nešto manjim okvirima. Osim toga morali su klesari izraditi volat s pilastrima od zemlje kao u crkvi sv. Nikole, moguće na početku prezbiterija.“⁴³

Zbog nedostatka novca ovaj posao se morao zaustaviti, a nastavljen je 1680. godine kada je sklopljen ugovor s Mijom Trifunićem čiji je zadatak bio sazidati zidove s vratima, balkonima, voltima, istesati grede, pokriti krov s ciglama, a zidove fasada trebao je izgraditi u grubo.⁴⁴ Uskoro su redovnici obložili crkvu fasadom, te sklopili ugovor o nabavci kamenja za prednji zabat crkve, kamene okvire dvaju vrata, praznu ružu za pročelje, mascherone koji su stavljani na zabat crkve i luk koji spaja samostan i kor crkve. te kornižu, a na tim radovima radio je Marko Vidović iz Korčule.⁴⁵ Preko milostinja i služenjem misa te skupljanjem dobrovoljnih doprinosa, franjevci su nastavljali gradnju svoje crkve, no ona je i dalje tekla jako sporo pa su se za pomoć obratili općem providuru Danijelu Dolfinu koji im je pomogao u nabavci materijala. Početkom XVIII. stoljeća započelo je i uređenje krova crkve, a 1714. godine uređen je i pod ispod crkve s grobovima od kamena iz Rovinja s crvenim i žutim umecima kojeg je uredio klesar Bartol Betamelli.⁴⁶ Isti klesar sagradio je i stepenice također od kamena iz Rovinja i time su zidarski radovi na crkvi uglavnom bili gotovi. Gradnja crkve u današnjim gabaritima dovršena je 1720. godine.

4. 1 PRVOTNI IZGLED UNUTRAŠNJOSTI CRKVE

Na početku njenog uređenja unutrašnjost crkve sv. Lovre bila je veoma jednostavna kao i njen vanjski izgled. Sagrađena je i uređena skromnim sredstvima te s težnjom da se u gradu s bogatom umjetničkom tradicijom stvori ukusna, iako priprosta građevina. Njen prvotni unutarnji izgled opisao je Josip Ante Soldo u već spomenutoj knjizi *Samostan svetog Lovre* zahvaljujući sačuvanom inventaru iz 1711. godine koji je omogućio uvid u to kakva je bila samostanska zbirka na početku XVIII. stoljeća. Prema inventaru oltari su uglavnom bili drveni, a na zidovima su se nalazile slike te drveni kipovi anđela. Josip Ante Soldo tako navodi:

---

⁴³ Isto.

⁴⁴ Isto.

⁴⁵ Isto, str. 41.

⁴⁶ Isto, str. 43.

„Veliki oltar je bio drven. Antependij je stajao na drvenim stepenicama, a bio je bojadisan u crno s dvije izrezbarene figure. Na oltaru se nalazio drveni tabernakul sa srebrnim vratnicama. Iznad njega stajala je pod staklom *Gospa Visovačka*, slika Bl. Djevice s Djetetom u konverzaciji s Ivanom Krstiteljem i sv. Franom.“⁴⁷ Radi se o kopiji slike koju su franjevci donijeli sa Visovca, a dao ju je izraditi šibenski gvardijan o. Marko Vicić iz Fojnice 1670. godine te ju je postavio na glavni oltar crkve sv. Lovre.⁴⁸ Taj zaključak o Marku Viciću kao naručitelju dao je Karlo Balić zbog natpisa na slici koji glasi: „Frater Marchus de Chrescevo fieri fecit“.⁴⁹ Soldo dalje donosi da su se na oltaru nalazile tri piramide s brojnim zavjetnim darovima u srebru iznad kojih je visio pozlaćeni i izrezbareni okvir u kojem se nalazila slika na kovini, a iznad su bile dvije srebrne krune koje su držali dva anđela napravljena od pozlaćenog drveta.⁵⁰ Sliku *Gospe Visovačke* na glavnom oltaru spominje i kroničar i provincijal Franjevačke provincije Bosne Srebrene, Ivan Stražemanac u svojoj knjizi u kojoj donosi povijest i topografski prikaz Bosne Srebrene.⁵¹ Ovaj oltar zamijenjen je novim velikim oltarom napravljenim 1832. godine.

Na sjevernom i južnom zidu nalazila su se po tri bočna oltara koja su tijekom povijesti promijenila svoje titulare pa se današnje stanje nije isto od izvornog. Izvorno se na sjevernom zidu crkve nalazio privilegirani oltar Gospe od Sedam Žalosti. Na njemu se nalazila slika u jednostavnom okviru koja se pripisuje Josipu Marcattiju, a o kojoj će biti više riječi kasnije. Pored njega nalazio se središnji mramorni oltar s četiri stupa i s kipovima na zabatima od monokleškog mramora posvećen sv. Lovri mučeniku. Taj oltar dao je izraditi fiskalni advokata Lorenza Fondra po uzoru na Urbana Fenzija koji je dao izraditi oltar posvećen Petru Alkantarskome. Na oltaru se nalazila velika pala sa sv. Lovrom koja je uništena u požaru, no ostala je sačuvana fotografija njenog izgleda. Soldo navodi da je moguće da je Lorenzo Fondra dao naslikati tu palu za koju Stjepan Zlatović navodi da ju je izradio nepoznati umjetnik Belecci, odnosno da bi to mogao biti Bellucci o čemu je pisao i Grgo Gamulin.⁵² Treći oltar na sjevernom zidu sličan oltaru Gospe od Sedam Žalosti je bio posvećen sv. Blažu. Na oltaru se nalazila pala čiji je umjetnik nepoznat, a danas je pripisana Antoniu Carneu.

---

⁴⁷ Isto.

⁴⁸ Usp. Karlo Balić, *Kroz Marijin perivoj: štovanje Bl. Djevice Marije u franj. Provinciji Presv. Otkupitelj, Šibenik*, 1932., str. 30.

⁴⁹ Isto.

⁵⁰ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 44.

⁵¹ Usp. Ivan Stražemanac, *Povijest franjevačke*, 1993., str. 372.

⁵² Isto.

Na južnom zidu do glavnog oltara nalazio se oltar sv. Antuna sa svečevim slikom, dok je antependij oltara bio pozlaćen s izrezbarenim trima figurama.⁵³ Središnji oltar napravljen od mramora i s četiri stupa bio je onaj Petra Alkantarskog kojeg je dao napraviti oficir Urban Fenzi i kojeg je dovršio njegov sin Julijo 1715. godine.⁵⁴ Treći i posljednji oltar napravljen od starog pozlaćenog drveta s dva stupa bio je posvećen sv. Frani i sv. Roku. Na oltaru se nalazila pala s prikazom sv. Roka, sv. Šimuna proroka i sv. Franje.

Za ostale ukrase u crkvi Soldo navodi sljedeće:

„Od ostalih ukrasa u crkve isticala su se dva velika izrezbarena anđela s podnožjima postavljena na trijumfalnom luku, a iznad drugih oltara visjeli su slični anđelići. Na zidovima bile su ovještene velike uljene slike. Na desnoj strani je visjela slika *Sv. Klare, Antuna i Didaka*, te slika *Bl. Djevice sa sv. Lovrom i Margaretom* prvotno pripisana Dominiku Tintorettija kao najveća umjetnina crkve. S lijeve strane visjela je pala *Blažene Djevice u razgovoru sa sv. Ivanom i Franom* (stara slika *Gospe Visovačke*). Iznad vratiju bila je slika *Bl. Djevice s djetetom Isusom* u crnom okviru. Sa strane velikog oltara visjele su u izrezbarenim i pozlaćenim okvirima slike *Mučenje sv. Lovre i sv. Stjepana*.“⁵⁵

Od važnijih slika Soldo još nabroja i slike *Sv. Mihovila i Presv. Otkupitelja* koje su se nalazile u sakristiji koja je tada bila privremeno sagrađena, ali navodi i razno posude, relikvijare, crkveno rublje, misal s koricama od drveta ukrašen srebrom, epistolar na hrvatskom jeziku, te nekoliko bakrenih križeva od kojih je jedan bio iznad oltara sv. Lovre, a drugi iznad oltara sv. Blaža.⁵⁶

5. DANAŠNJI IZGLED CRKVE

Crkva sv. Lovre vrlo je jednostavna jednobrodna građevina propovjedničkoga tipa sa zvonikom, zbijena u tijesni prostor šibenskih ulica, na nezgodnom i strmom položaju. Na njoj vidimo poznatu franjevačku težnju za strogošću i čistoćom umjetničkih oblika te uporabu skromne dekoracije i nerazmetljivih formi. Tlocrt crkve je pravokutan i završava s polukružnom apsidom upisanom u ravni začelni zid, rastvorenom s jednim malim prozorom sa svake strane. Pročelje crkve završava jednostavnim zabatom na čijem se vrhu nalazi maska i biljni ukrasi. Na sredini pročelja postavljena je prazna, bez stupića ruža. Crkva ima

⁵³ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 45.

⁵⁴ Isto.

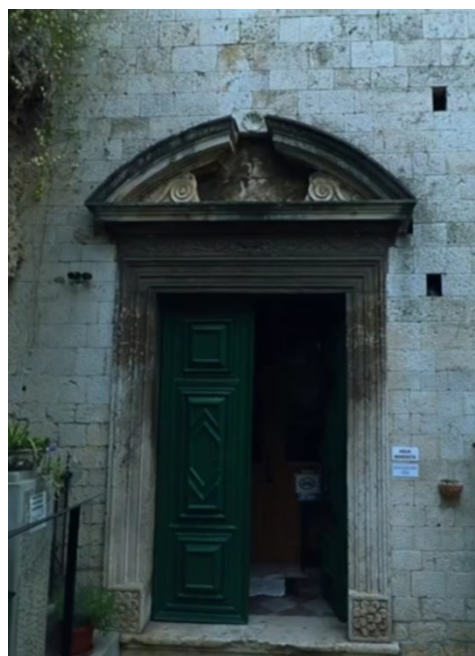
⁵⁵ Isto.

⁵⁶ Isto, str. 46.

profilirani portal sa skromnim ali lijepim baroknim nadvratnikom. Na donjem dijelu dovratnika izrezbaren je motiv cvijeta. U kutevima otvorenog timpanona nalaze se volute, a na samom vrhu u tjemenu luka nalazi se motiv školjke, dok ostalog ukrasa nema.

Slika 8: Pročelje crkve

Slika 9: Glavni portal crkve

Na južnoj strani crkve bočna su vrata s jednostavnim dovratnicima i nadvratnikom. Timpanon je kao i na glavnom portalu otvoren, a u njegovoj unutrašnjosti postavljen je lijepi barokni kip sv. Lovre na čijem je podnožju natpis: D. L. T. MDCCXX, moguće inicijali Lovre Tette.⁵⁷ Južni zid crkve rastvoren je s polukružnim prozorima.

---

⁵⁷ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 47.

Slike 10 i 11: Pogled na luk s kojim je crkva povezana sa samostanom

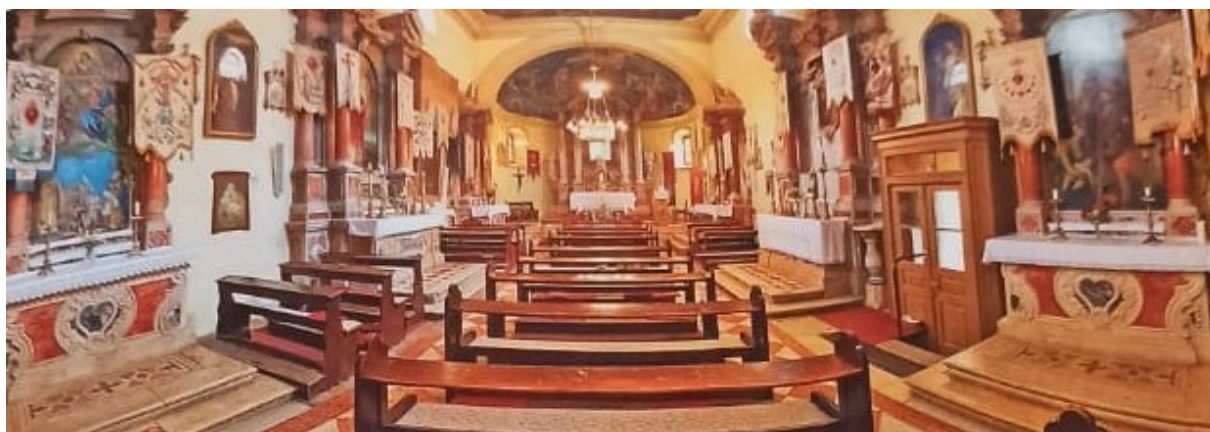

Slika 12: Južni portal crkve

Slika 13: Pogled na crkvu iz zraka

Slika 14. Unutrašnjost crkve

Sa sjeverne strane crkve nalazi se zvonik čija je točna godina izgradnje nepoznata. Njegovo prvo uređenje bilo je 1785. godine kada je donesena odluka da se učvrsti i prepravi te da mu se da završni oblik. Za te radove nacrt je napravio član ugledne trogirске obitelji graditelja i kipara, Frano Macanović, te je potpisao ugovor prema kojem je uređenje zvonika trebalo biti gotovo do listopada 1785. godine.⁵⁸ Zvonik je tako dobio tri etaže odvojene razdjelnim vijencem. Prva i druga etaža su vrlo jednostavne samo s malim okruglim otvorom po sredini, dok su na gornjem dijelu zvonika bila smještena zvona, a zvonik je imao i baroknu kupolu s istaknutim rebrima i vitkim završetkom. Prema inventaru iz 1711. godine u zvoniku su se nalazilo jedno veliko i dva veoma mala zvona.⁵⁹ Za vrijeme bombardiranja Šibenika u Drugom svjetskom ratu zvonik je bio jako oštećen, naročito kupola u obliku lukovice koja je bila cijela uništena, no radovi poslije rata bili su jako površni. Nedavno se radilo na obnovi zvonika, a prilikom tih radova zvonik je ostao bez gornjeg dijela u kojem su bila smještena zvona.

Slika 15: Izgled zvonika prije obnove

---

⁵⁸ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str., 51.

⁵⁹ Isto.

Slika 16: Današnji izgled zvonika

S južne strane crkva je povezana sa samostanom pomoću luka koji se proteže preko ulice iznad samostanskih vrata. Kroz taj luk ulazi se u kor za pjevače koji je bio sagrađen u XVIII. stoljeću. Kor je veoma malen jer je velik dio prostora gdje se on nalazi zauzimao ormar za orgulje.

Što se tiče njene unutrašnjosti ona je svoj današnji izgled polako počela dobivati 70-ih godina XVIII. stoljeća kada su franjevci odlučili sagrađiti nove oltare. Tako su 26. svibnja 1773. godine sklopili ugovor s altaristima, braćom Piom i Vickom dell'Acqua prema kojem su oni trebali podignuti donji dio glavnog oltara za 120 cekina po nacrtu koji je izradio Tomo Perić. U ugovoru je stajalo da stube ispred oltara trebaju biti od crvenog veroneškog mramora kojeg fratri trebaju sami nabaviti u Veneciji, dok su baze stupova, postolja za kipove i menza trebala biti od bračkog bijelog kamena s umecima od „francuskog“ bijeloga i crvenog mramora. Također u ugovoru je pisalo i da moraju napraviti pilastre s pedestalima za kipove i da svi ti radovi moraju biti gotovi do Božića te iste godine. Nekoliko godina kasnije, točnije 1779. godine isti majstori izrađuju svetohranište za glavni oltar, no sada prema vlastitu nacrtu s umecima od kararskog mramora, te mramora zelene i crvene boje.⁶⁰

Braća Pio i Vicko dell' Acqua⁶¹ za crkvu sv. Lovre izradili su i dva bočna oltara 1776. godine. Prema ugovoru oltari su trebali biti iste kvalitete i oblika kao što su bila dva oltara

⁶⁰ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 50.

⁶¹ Usp. Radoslav Tomić, Djelatnost altarista Pija i Vicka dell' Acqua u Dalmaciji, *Radovi za povijest umjetnosti*, god. 17. br. 2(1993a). str. 67-79., Radoslav Tomić, *Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji*, Zagreb: Matica hrvatska, 1995.

ispod kora, i trebala su biti dovršena u roku od dvije godine, a samostan je za njihovu izradu nabavio materijal i trebao platiti pomoćne radnike. Novac za oltare oporučno je ostavio 1767. godine Šibenčanin Josip Giaguzzi. Radi se o dva oltara veoma jednostavne tipologije i skromnog ukrasa, sa stipesom koji ima skošene rubove i nosi retabl oblikovan kao okvir za oltarnu palu.

Tako se danas u crkvi nalazi sedam oltara. Gledajući od istoka prema zapadu danas se na sjevernom zidu nalaze tri oltara: Sv. Paškala, sv. Lovre i sv. Nikole Tavelića. Izvorno su oltari bili posvećeni Gospi od Sedam Žalosti, sv. Lovri te sv. Blažu i Roku. Na južnom zidu crkve nalaze se također tri oltara. Od istoka prema zapadu to su: oltar sv. Antuna, oltar Gospe od Milosti i oltar sv. Blaža. Ta tri oltara sve do kraja XIX. stoljeća nosila su titulare sv. Antuna, sv. Petra Alkantarskoga, sv. Šimuna i Franje. Iz toga zaključujemo da su samo dva oltara od sedam sačuvala svoje izvorne titulare: oltar posvećen sv. Antunu na kojem se i danas nalazi izvorna pala sa prikazom svečeva lika i oltar sv. Lovre na kojem se nalazila već spomenuta, uništena slika s prikazom sv. Lovre mučenika. Danas se oltar sv. Blaža nalazi na suprotnoj strani od one prvotne pa možemo zaključiti da se oltarna slika s prikazom Čuda svetog Blaža prije nalazila na suprotnom oltaru.

Glavni monumentalni slavljučni oltar napravio je 1832. godine u Veneciji Giovanni Battista Geraldin zvan Bossio. Radi se o oltaru na dvije stube s umetcima od raznog mramora. Sa strane oltara nalaze se dva mramorna bijela barokna kipa u kompoziciji Navještenja Marijina koji se mogu datirati u drugu polovinu XVII. stoljeće i odrediti kao djelo mletačkog kipara s iznimnim oblikovnim sposobnostima.⁶² Na lijevoj strani se tako nalazi kip Marije, a desno arkandela Gabrijela. Ove skulpture je Radoslav Tomić svojevremeno pripisao mletačkom kiparu Tirolskoga podrijetla Tommasu Ruesu (Ruer).⁶³ Danas se na oltaru nalazi kip Presvetog Srca Isusovog čija se pobožnost u crkvi počela širiti u drugoj polovici XIX. stoljeća. Taj kip zamijenio je sliku *Gospe Visovačke* koja je danas postavljena na sjeverni zid crkve, uokvirena raskošnim izrezbarenim pozlaćenim okvirom nastalim zajedno sa slikom.

Na stropu crkve nalazi se prikaz Posljednjeg suda slikan u tehnici ulja, a koji je izradio slikar Vlado Marjanović 1934. godine. Prikaz je pastozan i dosta neujednačen i on je zamijenio barokne štukature. Isti majstor izradio je u apsidi Krista u Getsemanskom vrtu. Današnji pod također nije izvoran već je u XX. stoljeću zamijenjen pločicama.

---

⁶² Radoslav Tomić, „Likovna umjetnost u Provinciji“, u: *Gospodin Vam dao mir*, (ur.) Luka Tomašević, Split: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, 2017, str. 412.

⁶³ Usp. Radoslav Tomić, *Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji*, Zagreb: Matica hrvatska, 1995., str. 63-65.

Slika 17: Pogled na apsidu s prikazom Krista u Getsemanskom vrtu

6. DJELOVANJE FRANJEVACA

Franjevci su u Šibenik došli u razdoblju kada je grad bio u teškim trenucima, oslabljen od borbi sa Turcima, a zatim pogođen i kugom. Unutar crkve svetog Lovre širili su pobožnost prema Blaženoj Djevici Mariji. Njihova pobožnost prema Djevici Mariji bila je vezana uz sliku *Gospe Visovačke* koju su donijeli sa sobom i koju su postavili na glavni oltar nakon što je sagrađena crkva. Pobožnost vezana za Mariju još od srednjeg vijeka zauzimala je središnje mjesto u vjerskom izrazu naroda, naročito za vrijeme ratnih opasnosti, bolesti, epidemija itd.⁶⁴ Tako je u Šibeniku čašćenje Djevice Marije bilo veoma rašireno kroz XVII. i XVIII. stoljeće, a kasnije će ta pobožnost prema Mariji i slici *Gospe Visovačke* polako opadati te će je zamijeniti kult *Gospe od Milosti*. U crkvi je bila raširena pobožnost i prema *Gospi od sedam Žalosti* što dovodi do zaključka da je temelj pobožnosti bio marijanski. To je dodatno naglašeno i gradnjom špilje u litici 1926. godine posvećene *Gospi Lurdskej*. Osim marijanske, bile su razvijene i pobožnosti Put križa ili sv. Antunu, ali i pobožnost sv. Paškala, a kasnije se širi štovanje Presvetog Srca Isusova.

Veliku ulogu franjevci su imali i u razvoju školstva pa su tako u samostanu od početka postojale samostanske škole, a kasnije je osnovano i bogoslovno učilište I. stupnja. Zahvaljujući djelovanju škole samostan ima bogatu knjižnicu s devet inkunabula i sređeni arhiv. Od početka svog dolaska franjevci su skupljali spise i knjige, a uz pomoć svojih veza prikupili su i lijepi broj umjetničkih slika. Neke su slike donijeli sa sobom iz Bosne, poput *Gospe Visovačke*, a vrlo vjerojatno i sliku *Sv. Klara sa sv. Antunom i sv. Didakom* koja ima naglašenu franjevačku ikonografiju. Značajne su i narudžbe s kraja XVII. stoljeća kada naručuju palu s prikazom *Čuda sv. Blaža* i sliku *Bezgrešno začće*. O njihovoj naručiteljskoj ulozi najbolje govore dva oltara, oltar Gospe od milosti i oltar sv. Lovre koje su podigli Urban Fenzi i Lorenzo Fondra, dvije istaknute ličnosti tadašnje šibenske elite, kao i oltari koje su izradili braća Pio i Vicko dell'Acqua.

---

⁶⁴ Usp. Zrinka Novak, „Utjecaj kulta Blažene Djevice Marije na neke aspekte pobožnosti na istočnoj jadranskoj obali u razvijenome i kasnome srednjem vijeku“, *Croatica Christiana periodica*, god. 35, 2011., br. 67, str. 1.

7. KATALOG

7.1. OLTAR GOSPE OD MILOSTI

AUTOR: nepoznati altarist i kipar

SMJEŠTA: južni zid crkve sv. Lovre

VRIJEME NASTANKA: 1704. godina

MATERIJAL: višebojni mramor

DIMENZIJE: visina 557cm širina 245 cm

NARUČITELJ ILI DONATOR: Urban Fenzi (1651.- 1704.)

Oltar Gospe od Milost, na južnom zidu crkve sv. Lovre u Šibeniku, izvorno je bio posvećen sv. Petru Alkantarskom. Lijevo od njega nalazi se oltar posvećen sv. Antunu Padovanskom, dok je desno oltar Gospe od Milosti. Izgrađen je od višebojnog mramora na samom početku XVIII. stoljeća, a njegov autor je nepoznat. Stipes je pravokutnog oblika i podignut je na dvije stube. Ukrašen je reljefnom kartušom izduženog oblika koja je uokvirena povijenim volutama na žutom mramoru. Volute su flankirane plitkim, dekorativnim pilastrima. Četiri crvena, mramorna stupa s korintskim kapitelima tvore slavlolučni retabl te flankiraju središnji dio koji je namijenjen za lučno zaključenu palu. Vanjski stupovi su u stražnjem planu, dok je unutrašnji istaknut te nad obratom gređa nosi segmente polukružnog vijenca koji je prekinut. Oltar ima prelomljeni zabat u čijem se središtu nalaze dvije volute . One tvore postament za kip koji prikazuje malenog Isusa čija je desna ruka podignuta u znak blagoslova. Kameni kip Isusa flankiraju dvije skulpture u sjedećem položaju na segmentima zabata. Lijevo se nalazi kip Marije s desnom rukom položenom na prsima i pogleda okrenutog prema Isusu, dok je na suprotnoj strani sveti Josip glave okrenute prema desno. U središtu oltara nalazi se slika *Gospe od Milosti* u srebrenom okviru, a lijevo i desno nalaze se dvije mramorne girlande. Iznad slike *Gospe od Milosti* nalazi se zlatna golubica Duha Svetoga, a u središtu luka nalazi se grb izveden u mramornoj inkrustaciji, a koji predstavlja obitelj Fenzi.

Naručitelj oltara bio je Urban Fenzi, prijatelj franjevac i pripadnik obitelji Fenzi koja je imala značajnu ulogu u crkvenoj, političkoj, društvenoj i vojnoj povijesti grada Šibenika, ali i šireg područja Dalmacije u periodu od četrdesetih godina XVII. stoljeća pa sve do početka XIX. Istaknuo se posebno za vrijeme Morejskog rata u borbama u Dalmaciji, ali i na bokeljsko-budvanskoj granici, pa je zbog svojih vojnih pothvata bio i nagrađivan od strane

mletačke vlasti.⁶⁵ Ostavštinom 6. veljače 1704. godine dao je napraviti upravo ovaj oltar u čast franjevačkog sveca Petra Alkantarskoga (1499. – 1562.). U kodicilu se taj legat spominje dva puta te se inzistira da se oltar podigne *quanto prima sia possibile*.⁶⁶ Nedugo nakon što je kodicil sastavljen Urban Fenzi je preminuo, a sahranjen je u crkvi sv. Lovre. Oltar je konačno dovršio njegov sin Julijo 1715. godine. Prema kasnijem ugovoru franjevci su ispred oltara izradili posebnu klupu za tri osobe, odnosno za udovicu Mariju Fenzi i njenu obitelj. U vrijeme kada je nastao oltar na njemu se nalazila oltarna pala nepoznatog autora s prikazom sv. Petra Alkantarskog, koju će 1892. godine zamijeniti manja slika koja prikazuje Gospu od Milosti. Iste godine oltar će promijeniti i titular, ali i dobiti neke skulptorske preinake. Tada se postavljaju tri skulpture nad zabatom s prikazom Marije, Josipa i malog Isusa.

Slika 18: Stipes oltara Gospe od Milosti

⁶⁵ Usp. Lovorka Čoralić, „Od zapovjednika hrvatske konjice do gorljivih autonomaša – šibenska obitelj Fenzi (XVII. stoljeće – početak XX. stoljeća)“, *Povijesni prilozi*, 41, Zagreb 2011., str. 207.

⁶⁶ Usp. Isto, str. 209.

Slika 19: Prikaz cijelog oltara

Slika 20: Zabat oltara

7.2. SLIKA *GOSPE OD MILOSTI*

AUTOR: nepoznat

SMJEŠTAJ: oltar Gospe od Milosti (nekada na oltaru sv. Blaža)

VRIJEME NASTANKA: nepoznato

TEHNIKA: ulje na platnu

DIMENZIJE: visina 120 cm širina 80 cm

Slika *Gospe od Milosti* formata je uspravljeno postavljeno pravokutnika.⁶⁷ Smještena je u srebrni okvir, a nekada se nalazila na oltaru sv. Blaža. Danas je smještena na oltar posvećen upravo njoj koji je izvorno nosio titular sv. Petra Alkantarskog. Na slici je prikazana Bogorodica okrunjena s trostrukom zlatnom krunom, simbolom Crkve. U lijevoj ruci pridržava umiljato Dijete, a desna ruka joj je položena na prsa. Glavu je blago nagnula prema Djetetu. Odjevena je u crvenu haljinu i plavi maforion koji prekriva i glavu. Maleno Dijete odjeveno je u svijetlu haljinicu, te mu je kao i Bogorodici okrunjena glava. Pogled mu je uperen prema promatraču, a na prstiću svoje desne ruke nosi češljugar koji predstavlja najužu povezanost utjelovljenja i otkupljenja budući da se on smatra simbolom Kristove muke.⁶⁸

Slika 21: Nepoznati slikar, *Gospa od Milosti*, oltar Gospe od Milosti

⁶⁷ Format slikā naznačen je samo kada odstupaju od uobičajenoga formata za oltarne pale: uspravono postavljenoga pravokutnika sa segmentnim (lučnim) zaključkom.

⁶⁸ Usp. Marijan Grgić, „Češljugar“, u: *Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Anđelko Badurina, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1979., str. 188.

Slika se dosta dugo nalazila u samostanskoj dvorani odakle je premještena poslije ozdravljenja o. Fortunata Samaluka iz Mandaline i postavljena na oltar sv. Blaža.⁶⁹ Jačanjem i širenjem pobožnosti prema kultu Gospe od Milosti slika je 1845. godine dobila srebrni okvir. Godine 1892. premještena je na oltar Gospe od Milosti s kojeg je uklonjena monumentalna pala polukružno zaključena te posvećena sv. Petru Alkantarskom kojem je oltar bio izvorno posvećen. Njen autor nepoznat, a praznina oltara ispunila se bijelim mramorom. Pretpostavlja se da su franjevci i ovu svetu sliku donijeli sa Visovca. No slika koja se danas nalazi na oltaru najvjerojatnije ne pripada razdoblju XVII. stoljeća već moguće da je nastala upravo krajem XIX. stoljeća kada je premještena na oltar.

7.3. OLTAR SVETOG LOVRE

AUTOR: nepoznati altarisat i kipar

SMJEŠTAJ: sjeverni zid crkve sv. Lovre

VRIJEME NASTANKA: 1709. godine

MATERIJAL: višebojni mramor

DIMENZIJE: visina 555 širina 245 cm

NARUČITELJ ILI DONATOR: Lorenzo Fondra (1664.-1709)

Oltar sv. Lovre nalazi se na sjevernom zidu crkve, između oltara sv. Paškala i oltara sv. Nikole Tavelića. Jedan je od samo dva oltara u crkvi koja su sačuvala svoje izvorne titulare, a približno je istih dimenzija kao oltar Gospe od Milosti. Altarisat i kipar je nepoznat te je podignut nedugo nakon što je Urbano Fenzi dao izgraditi oltar posvećen sv. Petru Alkantarskom, kasnije posvećenog Gospi od Milosti te je i nastao po uzoru na njega. Oltar je sagrađen od višebojnog mramora i podignut je na dvije stepenice. Pravokutni stipes ukrašen je po sredini s baroknom kartušom duguljastog oblika, dok ostatak čine polja s raznobojnim mramorom. Iznad stipesa nalazi se kameni okvir unutar kojeg je figura malenog Isusa kako leži. Retabl sa četiri mramorna stupa s korintskim kapitelima ponavlja isti oblik kao i kod oltara Gospe od Milosti gdje su vanjski stupovi postavljeni u stražnji plan, a unutrašnji su u prvom planu. Interkolumnij ima inkrustacije od žutog i ljubičastog mramora. I zabat je riješen identično kao i kod prethodno opisanog oltara. Prelomljen je, a u središtu se dodiruju dvije

---

⁶⁹ Usp. K. arlo Balić, *Kroz Marijin*, 1931., str. 31.

volute koje i ovdje tvore postament za kip. Na postamentu se nalazi kip *Vjere* koju flankiraju kipovi *Ljubavi* i *Nade* na segmentima zabata.

U oltarnoj niši izvorno se nalazila slika s prikazom *Mučeništva svetog Lovre* čiji je autor bio Antonio Bellucci. Pala je uništena u požaru 1965. godine, a njezin izgled danas znamo zahvaljujući crno-bijeloj fotografiji. Umjesto nje danas se na tom mjestu nalazi suvremena slika koja također prikazuje svetog Lovru u đakonskoj odjeći koji u desnoj ruci drži žar na kojem je bio pogubljen, kao simbol svoga mučeništva, dok je iznad njega anđeo.

Slika 22: Zabat oltara

Oltar je dao podići Lorenzo Fondra (Šibenik, 1644.-1709), poznati odvjetnik, pisac i diplomat, plemić s velikim posjedima te istaknuta ličnost dalmatinskog i mletačkog društva svoga vremena, koji je svoje obrazovanje stekao u Padovi. Zastupao je franjevačku Provinciju sv. Jeronima, a kasnije i Provinciju Bosne Srebrene. Bio je i fiskalni zastupnik za grad Zadar i Zadarsku nadbiskupiju, a 1696. godine postao je zastupnik za čitavu Dalmaciju.⁷⁰ Sudjelovao je u sklapanju mira u Srijemskim Karlovcima 1699. godine, a kao član komisije

⁷⁰Usp. Lovorka Čoralić „Prilozi poznavanju životopisa zadarskog povjesničara Lorenza Fondre (1644. – 1709.)“, *Radovi zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 25, 1, Zagreb, 1992., str. 237.

vodio je pregovore o razgraničavanju Mletačke Republike i Habsburške Monarhije s Osmanskim Carstvom na području Dalmacije. Tada je u Beču vodio i dnevnik (od 19. II. do 15. XI. 1700; objavio Vitaliano Brunelli pod naslovom *Diario di Vienna, 1700*, u: *Programma dell' I. r. ginnasio superiore di Zara*, 1896/1897., str.12.).⁷¹ Nakon toga se vratio u Zadar gdje je do smrti obnašao dužnost savjetnika općine zastupnika crkve sv. Šimuna u Zadru. Kao i Urban Fenzi sahranjen je u crkvi sv. Lovre u Šibeniku.

Oltar sv. Lovre dao je podići 1709. godine vodeći se za narudžbom šibenskog plemića i vojnog časnika Urbana Fenzija o čemu svjedoči natpis koji stoji uz bočna vrata crkve, a na kojem piše:

„PIISSVS VIRIS ET EGREGIIS COMITIBUS LAURENTIO FONDRA NEC/NON URBANO FENZI ALTARIUM DIVI LAURENTII MARTIRIS AC/PETRI DE ALCANTARA CONDITORIBUS MAGNIFICIS UT IN PACE QUIESCANT/SERAPHICA GRATITUDO CONCORDES PRECES AB INTROEUNTE DEPOSCIT“.

U svojoj oporuci sastavljenoj 15. veljače iste godine Fondra je naveo da se nakon njegove smrti održi 300 misa zadušnica, a da se njegova žena Angela pobrine da se redovito održi jedna mansionaria na oltaru sv. Lovre. Također je od svojih nasljednika oporučno tražio da se oltaru preda neki dar te da se nastave brinuti za njegovo ukrašavanje.⁷²

---

⁷¹ Ivo Petricioli, 1998., [Hrvatski biografski leksikon \(lzmk.hr\)](http://Hrvatski%20biografski%20leksikon%20(lzmk.hr)) (pristupljeno 13.7.2021.)

⁷² Usp. Lovorka Čoralić, „Prilozi poznavanju“, 1992., str. 239.

Slika 23: Prikaz cijelog oltara

7.4. SLIKA MUČENIŠTVO SVETOG LOVRE

AUTOR: Antonio Bellucci (Venecija, 1654.-Soligo, 1726).

SMJEŠTAJ: nekada na oltaru sv. Lovre (uništena u požaru 1965.)

VRIJEME NASTANKA: početak XVIII. stoljeća

TEHNIKA: ulje na platnu

DIMENZIJE: nepoznate

NARUČITELJ ILI DONATOR: Lorenzo Fondra (1664.-1709)

Slika 24: Antonio Bellucci, *Mučeništvo svetog Lovre*

Slika s prikazom mučeništva sv. Lovre nalazila se na istoimenom oltaru. Prema sačuvanoj fotografiji možemo vidjeti da se u središtu slike nalazi atletske lik sv. Lovre kojeg krvnici spremaju živoga ispeći na lomači. Tijelo mu je golo i izvija se u dramatičnoj krivulji. Na lijevoj strani nalazi se starac zaogrnut vrlo svijetlim plaštem s kojim je prekriven i preko glave, a lijeva ruka mu je podignuta visoko u zrak dok desnom pokazuje prema tlu. Ispod njega prikazan je goli lik dječaka s pognutom glavom i s košarom. Na desnoj strani nalazi se mali dječak u odjeći paža. U drugom planu prikazan je konjanik, a u visinama su dva anđela u letu sa simbolima svečeva mučeništva, palminom granom i vijencem.

Sv. Lovro bio je đakon i mučenik koji je svoju vjernost Kristu i svoju neizmjernu ljubav prema sirotinji i onim najzaštićenijima pokazao tako što je svu tadašnju crkvenu imovinu Rimske Crkve podijelio siromasima i tako navukao bijes rimskog prefekta koji je naredio njegovo mučenje i njegovu smrt. Prefekt je naredio da se polako prži na žaru i tako pogubi, na što mu je Lovro povikao: „Pečen sam već s jedne strane, sad me ispeci s druge i pojedi.“⁷³ U ikonografiji se prikazuje najčešće u đakonskoj odjeći s palmom u rukama, a

⁷³ Usp. Marijan Grgić, „Sveti Lovro“, 1979., str. 385.

posebna oznaka mu je žar na kojem je bio pogubljen. Ponekad se umjesto žara prikazuje sa zdjelom ili vrećicom zlatnog ili srebrnog novca, kao podsjetnik na dijeljenje crkvenog blaga.⁷⁴

O ovoj slici koja je 1965. godine uništena prilikom požara prvi je pisao Ivan Stražemanac (1678.-1758.), franjevački povjesničar koji u svom djelu, u kojem donosi povijest franjevačke provincije Bosne Srebrene, objavljenom 1993. piše:

„Sequitur a latere dextro altare b.v. Septem Dolorum scratum, post ipsum altare divo Laurentio dicatum et sumtibus nobilis familiae Fondra ex marmore fabre construm cum pictura ejusdem snacti, opus Belucii pictoris nominatissimi.“⁷⁵

Grgo Gamulin potom postavlja atribuciju mletačkom slikaru Antoniu Bellucciju (Venecija, 1654.-Soligo, 1726).⁷⁶ Bellucci je bio umjetnik koji je na prijelazu iz XVII. u XVIII. stoljeće imao veliku ulogu u preobrazbi slikarskih kanona, od *tenebrosa* do *kjarista*, a ova slika se može odrediti kao tipičan Belluccijev rad s početka XVIII. stoljeća.⁷⁷ Radoslav Tomić (2005.) nastavlja raspravu o tome kako su stariji pisci pisali da je umjetnik bio u Dalmaciji, odnosno u Šibeniku gdje je učio slikanje od Domenika Difnića:

„[...] quando trovavasi nella Dalmazia applicato al mestiere delle armi, in cui avanzò per grandi onorevoli, vi si diede al disegno. Conoscendo di non mancare il genio, in età di vent'anni si pose sotto la direzione di Domenico Difnico di Sebenico finchè poi giunto a Venezia si fece conoscere con meraviglia ne molti lavori“.⁷⁸

U istom članku s brojnim dopunama opusa slikara u Dalmaciji, među kojima su Baldassare D'Anna, Antonio Bellucci, Giovanni Carlo Bevilacqua, Giovanni Battista Augusti Pitteri i Antonio Grapinelli, za ovu sliku Tomić navodi sljedeće:

„Iako je na slici prikazan veći broj likova, ona nije pretrpana, što je postignuto vješto predodređenim dubokim prostorom iz kojega oni izlaze. Ta je dubina rasvijetljena bočnim mlazovima svjetla koje pada na svečev lik, dok krvnike i pratitelje ostavlja u polusjeni. Time je istovremeno postignuta dramska napetost radnje i iluzija prostora u kojoj se likovi kreću prirodno, naglašavajući pokrete odlučnim gestama. Učinak je sugestivan i ukazuje na Belluccijevu umjetničku zrelost.“⁷⁹

---

⁷⁴ Isto.

⁷⁵ „Slijedi s desne oltar posvećen sv. Lovri umjetnički izgrađen iz mramora sredstvima obitelji Fondra zajedno sa slikom tog sveca, djelo veoma čuvenog slikara Beluccija“. Usp. Ivan Stražemanac, *Povijest franjevačke*, 1993., str. 372.

⁷⁶ Usp. Grgo Gamulin, *Stari majstori u Jugoslaviji*, knj.1, Zagreb, 1961., str. 143.

⁷⁷ Radoslav Tomić, Radoslav Tomić, Dopune slikarstvu u Dalmaciji (Baldassare D'Anna, Antonio Bellucci, Antonio Grapinelli, Giovanni Battista Augusti Pitteri, Giovanni Carlo Bevilacqua, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, Zagreb, 29/2005., str. 175.

⁷⁸ Isto, str. 176.

⁷⁹ Isto, str. 175.

Sliku je naručio za oltar Lorenzo Fondra i time je pokazao svoj profinjeni ukus budući da je Bellucci bio omiljen kod obrazovanih pojedinaca poput njega, ali i kod europskih moćnika. Moguće da je Fondra vidio neka Belluccijeva djela u Veneciji, primjerice oslik kora crkve i S. Pietro in Castello s prikazom Lorenza Giustinianija iz 1691. godine, a postoji mogućnost da se s njegovim radom susreo u Beču krajem XVII.stoljeća kada su obojica boravila u tom gradu. Zanimljiv je podatak iz njegove oporuke 15. veljače 1709. godine u kojoj stoji da svom nećaku Antoniju Calcini ostavlja sliku Blažene Djevice Marije koju je izradio isti umjetnik što nam također govori o njegovoj moći budući da je posjedovao dvije slike slavnog baroknog umjetnika.⁸⁰

7.5. OLTAR SVETOG BLAŽA

AUTOR: nepoznati altarist

SMJEŠTAJ: južni zid crkve

VRIJEME NASTANKA: 20te godine XVIII. stoljeća

MATERIJAL: raznobojni mramor

DIMENZIJE: visina 486 cm širina 237 cm

NARUČITELJ ILI DONATOR: obitelji Banovac i Marcati

---

⁸⁰ Usp. Lovorka Čoralić, „Prilozi poznavanju“, 1992., str. 239.

Slika 25: Prikaz cijelog oltara

Oltar sv. Blaža koji se nalazi na južnoj strani crkve imao je sve do kraja XIX. stoljeća titulare sv. Šimuna i sv. Franje. Njegova tipologija i kvaliteta izrade identična je oltaru sv. Nikole Tavelića. Radi se o oltaru podignutim na dvije stube, jednostavna izgleda i skromnog ukrasa s trodijelnom podjelom (stipes, retabl, zabat) na kojoj se izlaže slika. Stipes ponavlja identičan izgleda sa zaobljenim gornjim rubovima, te baroknom reljefnom kartušom ovalnog oblika čije je središte ispunjeno plavim, prošaranim mramorom. U središtu oltara postavljena je pala s prikazom *Čuda svetog Blaža*, flankirana s vitkim, crvenim, mramornim stupovima koji nose prekinuto gređe. U tjemenu lučnog otvora nalazi se motiv povijenog lista. Okvir slike dodatno ukrašavaju inkrustacije od raznobojnog mramora. Zabat je nepravilnog oblika, a profilirani odsječci segmentnog zabata izdižu se iznad prekinutog gređa koje podržavaju dva mramorna stupa. Na središtu zabata nalazi se motiv školjke, iznad tjemena lučnog otvora.

Za izradu ovog oltara, kao i oltara sv. Nikole Tavelića zaslužan je fra Josip Banovac koji ih je podigao tijekom 20-ih godina XVIII. stoljeća zahvaljujući novčanoj pomoći obitelji

Banovac i Marcati. Njihovi grobovi s natpisima koji svjedoče i o godini gradnje oltara bili su pred oltarima.⁸¹

7.6. SLIKA ČUDO SVETOG BLAŽA

AUTOR: Antonio Carneio (Concordia Saggittaria, 1637.- Portogruaro, 1692.)

SMJEŠTAJ: oltar svetog Blaža

VRIJEME NASTANKA: između 1667. i 1676. godine

TEHNIKA: ulje na platnu

DIMENZIJE: visina 220 cm širina 120 cm

NARUČITELJ ILI DONATOR: nepoznat

Na južnom bočnom oltaru sv. Blaža nalazi se slika posvećena svecu koja prikazuje jedan od najbitnijih događaja u njegovom životu. Sv. Blaž je po zanimanju bio liječnik koji se potaknut božanskim nadahnućem povukao u planine u jednu pećinu gdje je bio okružen divljim životinjama te je tamo živio u razmišljanju. Na ovoj slici prikazan je trenutak u kojem on ozdravlja dječaka kojeg je dovela jednu žena, a kojemu je riblja kost zapela u grlu. Svetac je uzeo dvije svijeće koje je upalio i postavio ih u obliku Andrijina križa i njima je dotaknuo dječakovo grlo pri čemu je dječak iskašljao riblju kost i na taj način se spasio.⁸² Sv. Blaž je u ikonografiji najčešće prikazan kao sijedi starac s biskupskom odjećom, naročito u renesansnom slikarstvu, a drži željezni češalj i upaljenu svijeću koja je spomen na njegovu posljednju želju da liječi siromašne.⁸³

---

⁸¹ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 47. Obitelj Banovac bila je veliki prijatelj franjevac te je dala sagraditi i župnu crkvu u Varošu koja je bila posvećena 1640. godine. Ispred oltara svetog Blaža obitelj je imala grob s natpisom: D. O. M.

PETRUS ER IOANES
FRATRES BANOVAZ SIBI
SUISIQUE POSTERIS SEPULCRUM
HOC P. C.
A.D. 1722.

Grob obitelji Marcati također je imao natpis:

D. O. M.
EN DOMENICI MARCATI
HUIUS COENBII SINDICI SEPULCRUM
QUI SIBI HELENAE UXORI AC FILIO
FACIENDUM CURAVIT
MDCCXXII

⁸² Usp. Louis Réau, *Iconographie de l'art chrétien III*, Paris, 1958, str. 232.

⁸³ Usp. Marijan Grgić, „Sveti Blaž“, 1979., str. 161.

Slika 26: Antonio Carneio , *Čudo svetog Blaža*

Sv. Blaž nalazi se u središtu pale kao dominantan lik, a odjeven je u biskupsku odjeću. Njegova desna ruka podignuta je u snažnoj i teatralnoj gesti koja upućuje na majku koja se nalazi na lijevoj strani kompozicije s djetetom u rukama. Majka je odjevena u plavu haljinu, a preko glave ima prebačenu sivu maramu. Pogled joj je uplašen i upućen prema sv. Blažu kojeg moli za pomoć za svog sina koji već ima ovješeno tijelo i mrtvački pogled. Iza majke nalazi se nagi, mladenački lik s rukama sklopljenima u molitvi. Na desnoj strani kompozicije u prvom planu prikazan je muškarac okrenutih leđa, s naboranim vratom i razbarušene kose. Prema njemu je nagnut lik starice, izborana lica i ruku te sijede kose, koja se muškarcu obraća u dramatičnom nagibu. Iza starice nalazi se dječak kojemu se vidi samo glava i kojeg sv. Blaž drži lijevom rukom za kosu u jednoj prilično dramatičnoj gesti. S desne strane, iza leđa sveca prikazana su dva lika od kojih je jedan starac koji pridržava biskupski štap, a drugi je mladić s biskupskih križem. Na vrhu kompozicije ispod baldahina na svijetloplavom nebu lete dva naga anđela. Autor slike je Antonio Carneio koji je prikazao upravo vrhunac samog događaja s golemim likovima sa snažnim gestama. Kolorit je prozračan i svijetao zahvaljujući čemu kompozicija ne djeluje zagušeno unatoč brojnim likovima.

Ovu sliku prvi je spomenuo Ivan Stražemanac koji donosi da je oltar sv. Blaža, koji slijedi nakon oltara posvećenog sv. Lovri, bio ukrašen ovom slikom: „ Post hunc sequitur

altare s. Blasii episcopi et martyris nomine et pictura decoratum“.⁸⁴ Nakon njega o slici je pisao Josip Ante Soldo koji navodi da je njen umjetnik nepoznat.⁸⁵ Najveću pažnju slici je posvetio Radoslav Tomić koji ju je zahvaljujući stilskoj analizi pripisao friulianskom slikaru Antoniu Carneu i to zbog velike sličnosti s umjetnikovom slikom *Sveti Toma dijeli kruh siromašnima*, a koja se nalazi u župnoj crkvi u Besnateu u provinciji Varese. Upravo zahvaljujući tom Carneovom djelu Tomić je ovu sliku datirao u razdoblje između 1667. i 1676. godine.⁸⁶

Antonio Carneio rodio se 1637. godine u mjestu Concordia Saggittaria odakle je preselio u Udine. Na njegov rad utjecao je Padovanino, veliki venecijanski slikari poput Veronesea i Tintoretta, ali i Pietro della Vecchio i Francesco Maffei, dok je presudan element u njegovom likovnom jeziku naturalizam, koji se javlja kao struja u slikarstvu Venecije između pedesetih i osamdesetih godina XVII. stoljeća, u slikarstvu tenebrosa, koje je zastupljeno nizom istaknutih imena kao što su Luca Giordano, Johan Carl Loth, Antonio Zanchi, Giovanni Francesco Cassana itd.⁸⁷ O samom autorovom stilu kojeg možemo vidjeti i na ovoj slici Radoslav Tomić piše:

„Stvarajući u zaleđu Venecije, Carneio se iscrpljivao nastojeći neprestano obnoviti i osuvremeniti svoj izraz. No to nije nikada urodilo hladnom sterilnošću, praznom patetikom ili beživotnim akademizmom. Njegova snažna osjećajnost i slikarska vještina omogućile su nastanak slika prožetih rustičnim elementom, prosvijetljenim koloritom, slikovitim detaljima i slobodnim kompozicijskim cjelinama, koje se kompliciraju i postaju sve složenije. Naturalistička orijentacija urodila je kod Carnea melodramatičkim efektima, oporošću u gesti i u oblikovanju fizionomija. Osim neobično raznolikih utjecaja i određene groteske u ranobaroknim snažno oblikovanim figrama, Carneio se posebno ističe vlastitim, sasvim specifičnim koloritom. Njegov živ i uznemiren kist tijekom cijelog stvaralaštva bijaše ispunjen svjetlom, i to svjetlom koje se hoće osloboditi materijalnoga i težine: to je svjetlost koja shvaćajući nove tendencije stila nastoji upravo njime sugerirati dinamiku i zbivanje te se njime zapravo gradi kompozicijska cjelovitost i ekspresivna srž platna. Njegove svijetle i prozirne

---

⁸⁴ Usp. Ivan Stražemanac, *Povijest franjevačke*, 1993., str. 373.

⁸⁵ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 44.

⁸⁶ Usp. Radoslav Tomić, Slika Antonia Carnea u Šibeniku, *Radovi instituta za povijest umjetnosti*, 12-13, 1988-1989., str. 244.

⁸⁷ Isto, str. 243.

boje dobivaju sjaj i pokretljivost, nešto od porculanske izgladenosti i pročišćenosti, ali koja nije zbog toga postala cerebralna, već senzualna, svježja i nježna“.⁸⁸

Uspoređujući šibensku palu *Čudo svetog Blaža* s Carneovom slikom *Sveti Toma dijeli kruh siromašnima* može se vidjeti sličnost u prikazu starice i nagog muškarca sa šibenske slike sa likom sv. Tome na slici u Besanteu. Pala u Besanteu je potpisana i zna se da je nastala između 1667. i 1676. godine pa se prema tim godinama datira i ova slika iz crkve sv. Lovre. U tom razdoblju umjetnik je boravio u Udinama pa je moguće da su tada franjevci mogli naručiti za svoju crkvu sliku „s naturalističkim likovima koji su mogli biti bliski upravo redovnicima Provincije Presvetog Otkupitelja, upravo doseljenih iz Dalmatinske zagore (Visovac), i Šibenčanima u čijem se gradu najjače u Dalmaciji osjeća oporost i dvojnost između profinjene uljudbe i uvijek prisutne pučke, narodne ili ruralne elementarnosti, što je zapravo i osobina slikara Antonia Carnea“.⁸⁹ Uprave te elemente prepoznao je i Grgo Gamulin kojeg je lik starice podsjetio na ženu iz šibenskog puka.⁹⁰

Ova pala s prikazom čuda svetog Blaža, kao i slika *Sv. Frane Paulskog* iz franjevačke crkve u Orebićima koju je Cvito Fisković pripisao Carneu na temelju pomorskih veza Orebića s Portugalom, jedina su umjetnikova djela na istočnoj jadranskoj obali.⁹¹

7.7. OLTAR SVETOG NIKOLE TAVELIĆA

AUTOR: nepoznati altarist

SMJEŠTAJ: sjeverni zid crkve

VRIJEME NASTANKA: 20te godine XVIII. stoljeća

MATERIJAL: raznobojni mramor

DIMENZIJE: visina 502 cm širina 249 cm

NARUČITELJ ILI DONATOR: obitelji Banovac i Marcati

Oltar sv. Nikole Tavelića nalazi se na sjevernom zidu crkve, nasuprot oltara sv. Blaža. Izvorno je bio posvećen sv. Roku i sv. Blažu, a u njegovoj oltarnoj niši se prvotno nalazila pala s prikazom *Čuda svetog Blaža*, koja je kasnije premještena na nasuprotni. Ovdje se radi o

---

⁸⁸ Radoslav Tomić, „Slika Antonia Carnea“, 1988.-1989., str. 243.-244.

⁸⁹ Isto.

⁹⁰ Usp. Krsto Stošić, *Šibenske izložbe*, Hrvatska prosvjeta XVIII, br. 10, Zagreb 1931., str. 220.

⁹¹ Usp. Cvito Fisković, Antonio Carneo u Orebićima, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 18, 1970., 139-143.

jednostavnom višebojnom mramornom oltaru koji ima trodijelnu podjelu na stipes, retabl i zabat. Podignut je na dvije stube koje vode do trapezoidnog stipesa čiji su gornji krajevi zaobljeni. Na središtu stipesa nalazi se barokna reljefna kartuša ovalnog oblika sa stiliziranim lišćem, a ostatak kartuše čini plavi mramor. Lučno zaključeni retabl flankiran sa dva visoka i vitka stupa od crvenog mramora nalazi se iznad stipesa. Mramorni stupovi s kompozitnim kapitelima nose prekinuto gređe iznad kojih se izdižu profilirani odsječci segmentnog zabata. Zabat je nepravilan i prelomljen, a u njegovu središtu je motiv školjke. Središnjim djelom oltara dominira oltarna pala koja prikazuje sv. Nikolu Tavelića.

Oltar je zajedno sa sučeljenim oltarom sv. Blaža poslužio kao uzor za oltar sv. Antuna Padovanskog i oltar sv. Paškala koji su izradila braća dell'Acqua.

Slika 27: Prikaz cijelog oltara

7.8. OLTAR SVETOG ANTUNA

AUTOR: Pio i Vicko dell'Acqua

SMJEŠTAJ: južni zid crkve sv Lovre

VRIJEME NASTANKA: 1776. godina

MATERIJAL: višebojni mramor

DIMENZIJE: visina 543 cm širina 297 cm

NARUČITELJ ILI DONATOR: Josip Giaguzzi

Oltar sv. Antuna jednostavnog je oblika i nalazi se na južnom zidu crkve, do glavnog oltara, te je uz oltar sv. Lovre jedini oltar koji je sačuvao svoj izvorni titular. Podignut je na dvije stepenice te izrađen od višebojnog mramora. U središnjem djelu stipesa trapezoidnog oblika sa skošenim rubovima nalazi se ležeći lik sv. Antuna. Lik je odjeven u franjevačku haljinu te polegnut na krevet oko kojeg se nalazi raznobojno cvijeće. Oko struka mu je zavezan karakterističan franjevački pojas od užeta. Prikazan je sa svojim svetačkim atributima. U lijevoj ruci drži križ koji mu je prislonjen na prsima na kojima je postavljen buket cvijeća, dok mu je desna ruka ispruženija. Iznad stipesa nalazi se polikromirani, mramorni, lučno zaključeni retabl koji je flankiran s dva visoka i vitka bočna stupa. Stupovi su od crvenkastog, prošaranog mramora te završavaju kompozitnim kapitelima. Inkrustacije od raznobojnog mramora ukrašavaju interkolumnij. Središnjim djelom oltara dominira pala posvećena sv. Antunu. Pala je uokvirena pozlaćenim rubom, a nad njom se u tjemenu lučnog zabata nalazi kamena, krilata anđeoska glavica. Mramorni stupovi podržavaju prekinuto gređe iznad kojih se izdižu profilirani odsječci segmentnog zabata. Oltar završava sa zabatom nepravilnog oblika u čijem središtu se nalazi motiv školjke, točno poviše krilate anđeoske glavice.

Slika 28: Prikaz cijelog oltara

Za izradu ovog oltara zaslužni su braća Pio i Vicko dell'Acqua, altaristi koji su doselili iz Chioggie, a čija je djelatnost bila razgranata diljem Dalmacije. Tako njihova djela, koja uključuju brojne oltare koji imaju ujednačenu tipologiju i izvedbenu kvalitetu, pronalazimo u Šibeniku, Murteru, Zlarinu, Zatonu, Kaštelima, Sinju, Klisu itd, a u Šibeniku se, gdje su najvjerojatnije imali i radionicu, prvi put spominju 30. siječnja 1772. godine kada im franjevci s otoka Krapnja daju u najam kuću koja se nalazila uz zvonik katedrale sv. Jakova u Šibeniku i to za iznos od 200 lira godišnje.⁹² Prema ugovoru sklopljenom s franjevcima crkve sv. Lovre trebali su napraviti dva bočna oltara, ovaj posvećen sv. Antunu Padovanskom i nasuprotni oltar posvećen sv. Paškalu, a kao što je i navedeno već, oltari su trebali oblikom i kvalitetom slijediti bočne oltare koji su postavljeni ispod kora crkve. Novac za izradu ovog oltara veoma jednostavne tipologije i skromnog ukrasa, kao i za onog posvećenog sv. Paškalu oporučno je ostavio 1767. godine Šibenčanin Josip Giaguzzi.⁹³

Treba naglasiti da su braća Pio i Vicko dell' Acqua prvenstveno bili altaristi, a ne kipari, te imaju jedan ustaljeni tip oltara koji prilagođavaju željama i mogućnostima naručitelja. Tako su u gradskim sredinama i važnijim središtima radili u mramoru, a u

⁹² Usp. Radoslav Tomić, „Djelatnost altarista“, 1993., str. 67.

⁹³ Isto.

prigradskim sredinama kombinirali su kamen i mramor.⁹⁴ Na njihovim oltarima je skulptura uvijek u podređenom položaju, a retabl je oblikovan prvenstveno kao okvir za sliku što možemo vidjeti i u ovom slučaju.

Slika 29: Zabat oltara sv. Antuna

Slika 30: Stipes oltara sv. Antuna

7.9. SLIKA SVETI ANTUN PADOVANSKI

AUTOR: nepoznat

SMJEŠTAJ: oltar sv. Antuna

VRIJEME NASTANKA: kraj XVIII. stoljeća (?)

MATERIJAL: ulje na platnu

DIMENZIJE: visina 242 cm širina 125 cm

NARUČITELJ ILI DONATOR: nepoznat

Oltarna pala uzdužnog formata posvećena sv. Antunu Padovanskom nalazi se na istoimenom oltaru na južnom zidu crkve. Slikom dominira lik svetog Antuna odjeven u franjevački habit. U lijevoj ruci drži ljiljane, dok mu se desna ruka kojom grli malo djetetu ne vidi. Okrenut je u profilu te mu je glava nagnuta prema djetetu. Golo djetetu smeđe kosice posjednuto je na visoki kamen na desnoj strani slike. Iznad njih, u vrhu slike na lijevoj strani nalaze se mali anđeli među oblacima. Na desnoj strani slike u donjem djelu prikazano su ljiljani, simboli sveca. Što se tiče samo kolorita, na slici prevladavaju zemljani, smeđe-zeleni tonovi.

⁹⁴Usp. Radoslav Tomić, *Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji*, Zagreb: Matica Hrvatska, 1995. god., str. 168.

Slika 31: Nepoznati slikar, *Sveti Antun Padovanski*, oltar svetog Antuna

Sv. Antun Padovanski bio je svetac iz Lisabona koji je živio u XIII. stoljeću čijim se govorničkim darom oduševio sveti Franjo Asiški te mu je povjerio odgojni rad u franjevačkom redu.⁹⁵ Najčešće je prikazan kao golobradi mladić odjeven u franjevački habit, a u rukama drži svetačke oznake koje mu pripadaju, kao što je ljiljan, koji pronalazimo i na ovoj oltarnoj pali, plamen, knjiga, riba i procvjetali križ. Poznat je po mnogobrojnim legendama među kojima je možda najpoznatija ona o krivovjercu iz Toulousa koji nije želio vjerovati u to da je Krist prisutan u euharistiji ako njegov magarac ne ode iz staje i ne klekne pred svetim sakramentom, što se naposljetku i desilo nakon nekoliko dana kada je sveti Antun nosio euharistiju umirućem.⁹⁶ Upravo radi toga često je prikazan s magarcem koji kleči. Od vremena renesanse često ga je prikazan kako drži malog Isusa u rukama.⁹⁷ Takav djelomičan prikaz vidimo i na ovoj slici gdje Isus nije u rukama već ga Antun pridržava lijevom rukom dok dijete sjedi. Autor slike nije nam poznat kao ni njena datacija no uzevši u obzir da je ovo izvorna oltarna pala pretpostavka je da je nastala krajem XVIII. stoljeća.

⁹⁵ Usp. Marijan Grgić, „Antun Padovanski“, 1979., str. 119.

⁹⁶ Isto, str. 120.

⁹⁷ Isto, str. 119.

7.10. OLTAR SVETOG PAŠKALA

AUTOR: Pio i Vicko dell'Acqua

SMJEŠTAJ: sjeverni zid crkve sv. Lovre

VRIJEME NASTANKA: 1776. godina

MATERIJAL: višebojni mramor

DIMENZIJE: visina 536 cm širina 264 cm

NARUČITELJ ILI DONATOR: Josip Giaguzzi

Oltar sv. Paškala smješten je uz sjeverni zid crkve, nasuprot oltara sv. Antuna. Podignut je na dvije stube, a izvorno je bio posvećen Gospi od sedam žalosti. Braća Pio i Vicko dell'Acqua izgradili su i ovaj oltar, kao i onaj sučeljeni pa im je tipologija i izvedbena kvaliteta gotova podudarna. Stipes je trapezoidnog oblika te ima skošene rubove, a ukrašen je raznobojnim mramorom te kartušom s plitkim reljefima s motivima biljnih vitica i lisnatom ornarnetikom, a na vrhu središnjeg dijela kartuše motiv je školjke. Iznad stipesa nalazi se retabl oblikovan kao okvir za oltarnu sliku, odnosno u ovom slučaju za kip sv. Paškala. Retabl je flankiran sa dva vitka stupa od crvenog mramora s kompozitnim kapitelima te je lučno zaključen, a u tjemenu lučnog otvora i ovdje imamo krilatu, kamenu anđeosku glavicu. Interkolumnij ima inkrustracije od raznobojnog mramora. Grede je prekinuto te ga podržavaju mramorni stupovi, a iznad gređa izdižu se profilirani odsječci segmentnog zabata. Zabat je nepravilnog oblika, a u središtu se nalazi motiv školjke.

Za izradu oltara zaslužan je donator Josip Giaguzzi koji je oporučno ostavio novac, a prema ugovoru su ga braća izgradila 1776. godine. Josip Ante Soldo prenosi podatke Stipana Zlatovića da je ovaj oltar dala podići obitelj Miočević iz Skradina, a njihov grb se nalazi ispred oltara no ne postoji potvrda za identifikaciju grba pa ni tu tvrdnju.⁹⁸ Štoviše u oporuci Josipa Giaguzzia posve jasno stoji da je on dao novac za izradu oltara sv. Antuna i oltara sv. Paškala prvotno posvećenog Gospi od sedam žalosti: „item volo [...] erigere due altari nel convento P. R. P. P. Osservanti di questa cita, cioè quello del immagine di San Antonio di Padua, e quello dell' imagine della B. V. di sette dolori“.⁹⁹

⁹⁸ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 50.

⁹⁹ Usp. Radoslav Tomić, „Djelatnost altarista“, 1995., str. 78.

Slika 31: Prikaz cijelog oltara

Na oltaru možemo prepoznati tipične odlike koje pripadaju opusu dalmatinske radionice Pia i Vicka dell' Acque: jednostavna tipologija, arhitektura retabla kao dominantna komponenta kojoj su podređene ukrasne pojedinosti, visoki i vitki bočni stupovi od crvenkastog, prošaranog mramora koji završavaju s kompozitnim kapitelima, stipes od višebojnog mramora ukrašen lišćem, anđeoske glavice u tjemenu lučnog otvora te ukrasne pojedinosti koje pridonose što većoj dekorativnosti.

Slika 32: Stipes oltara

7.11. KIP SVETOG PAŠKALA

AUTOR: nepoznat

SMJEŠTAJ: oltar sv. Paškala

VRIJEME NASTANKA: XVIII. stoljeće (?)

MATERIJAL: drvo(?), bolus, polikromacija

DIMENZIJE: visina oko 1, 70 cm

NARUČITELJ ILI DONATOR: nepoznat

Kip sv. Paškala smješten je u središnjem djelu oltara posvećenog upravo ovom svecu. Postavljen je na visoki postament. Odjeven je u franjevački habit, a oko struka mu je zavezan pojas od užeta što je tipično za franjevački red. Glava mu je okrenuta u lijevu stranu te se na njoj ističu rumeni obrazi. Oko glave mu je aureola, a ruke su sklopljene u molitvi. Pokraj nogu s njegove desne strane nalazi se malo janje

Sv. Paškal bio je franjevački brat koji je od ranih nogu zavolio euharistiju i čitav život častio Presveti Oltarski Sakrament. Tako postoji priča da jednom prilikom nije mogao ići u crkvu pa mu je anđeo u sobu donio ostenzorij s hostijom kako bi joj se mogao pokloniti. Legenda kaže da dok je ležao mrtav za vrijeme mise zadušnice, otvorio je dvaput oči za

vrijeme podizanja.¹⁰⁰ Najčešće se prikazuje u franjevačkom habitu i u klečećem položaju ispred ostenzorija ili ciborija kojeg drži anđeo. Osim ostenzorija atributi su mu stado ovaca, pastirski štap, vrtlarska lopata i kalež.¹⁰¹

Pobožnost prema ovom svecu koji se štovao kao zaštitnik pastira i domaćeg blaga bila je veoma razvijena u samostanskoj crkvi sv. Lovre. O toj pobožnosti i proslavi svetkovine Josip Ante Soldo navodi:

„Devetnicu u njegovu čast sastavio je i izdao u 18. stoljeću nepoznati franjevac. U samostanskom arhivu sačuvana je knjiga *Libro di S. Pasquale*, nedovoljno vođena, u kojoj se opisuje što se pod vodstvom J. Župana obavila 1780. g. Kroz devetnicu bilo je na oltaru zapaljeno 64 svijeća od libre i po još 4 torca.“¹⁰²

Slika 33: Kip sv. Paškala

¹⁰⁰ Anđelko Badurina, „Sveti Paskal“, u: *Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Anđelko Badurina, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1979., str. 451.

¹⁰¹ Isto.

¹⁰² Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 67.

7.12. GLAVNI OLTAR CRKVE

AUTOR: Giovanni Battista Geraldon zvan Bossio

SMJEŠTAJ: apsida crkve

VRIJEME NASTANKA: 1832. godina

MATERIJAL: višebojni mramor

DIMENZIJE: visina oko 5,88 m širina 4,83 m

NARUČITELJ ILI DONATOR: nepoznat

Glavni oltar crkve sv. Lovre sagrađen je 1832. godine u Veneciji. Radi se o monumentalnom oltaru tipa slavoluk koji je podignut na dvije stepenice. Na menzi oltara postavljena su četiri stupa od afričkog mramora, s osnovicama i kapitelima u obliku maslinovih grančica od kararskog mramora. Kapiteli podržavaju zabat koji je neprekinut i završava polukružno. Retabl oltara čini okvir za sliku odnosno u ovom slučaju za kip Presvetog Srca Isusovog čija se pobožnost u crkvi počela širiti u drugoj polovici XIX. stoljeća. Taj kip zamijenio je sliku *Gospe Visovačke* koja se danas nalazi na sjevernom bočnom zidu crkve, uokvirena raskošnim izrezbarenim pozlaćenim okvirom koji je nastao zajedno sa slikom.

Sa strane oltara nalaze se dva mramorna bijela barokna kipa u kompoziciji Navještenja Marijina koji se mogu datirati u drugu polovicu XVII. stoljeće i odrediti kao djelo mletačkog kipara s iznimnim oblikovnim sposobnostima.¹⁰³ Na lijevoj strani se tako nalazi kip Marije, a desno arkandžela Gabrijela.

Ugovor o izradi ovog oltara franjevci su potpisali 26. svibnja 1832. godine s mletačkim altaristom Giovannijem Battistom Geraldonom koji je za svoj rad dobio 1260 austrijskih lira.¹⁰⁴ Oltar je bio dovršen u studenom 1834. godine.

---

¹⁰³ Usp. Radoslav Tomić, „Likovna umjetnost“, 2017, str. 412.

¹⁰⁴ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 52.

Slika 34: Glavni oltar

Prema sačuvanom inventaru iz 1711. godine znamo da je prvotni oltar bio drven, no on je uklonjen i zamijenio ga je ovaj današnji. Također sačuvan je i ugovor koji su franjevci sklopili 26. svibnja 1773. godine s braćom Piom i Vickom dell'Acqua. Prema tom ugovoru braća su trebala podignuti donji dio oltara za 120 cekina i to prema nacrtu Tome Petrića.¹⁰⁵ Prema ugovoru stuba su trebale biti od crvenog veroneškog mramora koji su fratri morali sami nabaviti, dok su baze stupova, postolja za kipove i menza bili predviđeni od bijeloga bračkog kamena koji je trebao doći Sumartina, a predviđeni su bili i umeci od »francuskog« bijeloga i crvenog mramora.¹⁰⁶ Za isti oltar braća su potpisali još jedan ugovor 1779. godine prema kojem su morali izgraditi prema vlastitom nacrtu svetohranište koje je trebalo biti od crvenog i zelenog mramora s umecima od kararskog mramora.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Usp. Radoslav Tomić, „Djelatnost altarista“, 1993., str. 67

¹⁰⁶ Isto.

¹⁰⁷ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 49.

7.13. KIPOVI NAVJEŠTENJA MARIJINA

AUTOR: nepoznati mletački kipar

SMJEŠTAJ: glavni oltar

VRIJEME NASTANKA: druga polovica XVII. stoljeće

MATERIJAL: mramor

DIMENZIJE: kip Marije- visina oko 148 širina oko 57 cm

kip Gabrijela- visina oko 159 cm širina oko 80 cm

Na bočnim stranama glavnog monumentalnog oltara iz XIX. stoljeća nalaze se bijeli mramorni kipovi Marije i arkandela Gabrijela u kompoziciji Navještenja. S lijeve strane oltara postavljen je kip Marije. Njena figura odiše smirenošću, a lice s hladnim izrazom uokviruje kovrčava kosa. Ne uspostavlja kontakt s promatračem već joj je pogled okrenut prema njenoj lijevoj strani. Tijelo joj je obavijeno gustom draperijom, a lijevom rukom pridržava haljinu koja joj pada preko bosih stopala dok u desnoj ruci nosi knjigu.

Na desnoj strani oltara nalazi se figura Gabrijela u kontrapostu čiji je izraz lica također blag i smiren, a kosa mu je kovrčava. Ruke su mu sklopljene u molitvi, a glava okrenuta u desnu stranu. Kao i kod Marije, tijelo mu je obavijeno gustom draperijom koja je u području bokova nešto gušća te u velikom zamahu kruži oko tijela.

Kipove je izradio nepoznati mletački majstor te se na temelju stilskih odlika mogu datirati u drugu polovicu XVII. stoljeće. Ove skulpture Radoslav Tomić svojevremeno pripisao mletačkom kiparu Tirolskoga podrijetla Tommasu Ruesu (Ruer). Pretpostavlja, nadalje, kako su mogli pripadati nekom starijem i kasnije razvrgnutom oltaru u samoj šibenskoj crkvi, ili su nabavljeni u Veneciji, u vrijeme podizanja današnjega glavnoga oltara.¹⁰⁸

---

¹⁰⁸ Usp. Radoslav Tomić, *Barokni oltari*, 1995., str. 63-65.

Slika 35: Kip Marije, glavni oltar

Slika 36: Kip Gabrijela, glavni oltar

7.14. SLIKA SVETI RAZGOVOR SA SV. IVANOM KRSTITELJEM I FRANJOM ASIŠKIM

AUTOR: nepoznati mletački slikar

SMJEŠTAJ: sjeverni bočni zid crkve, nekada na glavnom oltaru

VRIJEME NASTANKA: oko 1670. godine

MATERIJAL: ulje na platnu

DIMENZIJE: visina 140 x širina 118 cm

NATPIS: „Frater Marchus de chrescevo fieri fecit“

DONATOR: moguće fra Marko Vicić

Slika 37: Nepoznati slikar, *Sveti razgovor sa sv. Ivanom Krstiteljem i Franjom Asiškim*

Na slici gotovo kvadratnoga formata, blago izduljena po visini središnji motiv je na visoko uzdignutom prijestolju prikazana Bogorodica kako sjedi. Na svojim koljenima drži malog Krista s okruglim predmetom u ruci, moguće nekakvom jabukom ili šipkom. Bogorodica drži sklopljene ruke, a pogled joj je blag i smiren. Odjevena je u tamni plašt prekriven zvjezdicama koji joj prekriva i glavu opisanu velikim zlatnim svetokrugom kakvog iznad glave ima i Krist. S Bogorodičine desne strane nalazi se sv. Ivan Krstitelj zaogrnut u kostrijet. U njegovoj lijevoj ruci nalazi se križ od trstike na kojem je svitak s natpisom „Ecce Agnus Dei“ (Evo Jaganjca Božjeg). Kažiprstom desne ruke pokazuje prema malom Kristu u majčinu krilu koji je položen na bijelu maramu. Radi se o čestoj pozi Ivana Krstitelja u ikonografiji s uzdignutim kažiprstom kao pozom onoga koji naviješta. Lijevo od Bogorodice nalazi se lik sv. Franje Asiškog u tročetvrtinskom profilu. Odjeven je u redovnički habit te u lijevoj ruci drži knjigu s crvenim koricama, a u desnoj križ na kojem je raspeti Krist. Na lijevoj strani slike, podnu prijestolja kleči umanjeni lik redovnika koji je fizionomijom individualiziran. Prikazan je u tročetvrtinskom poluprofilu kako moli gledajući prema Bogorodici i Kristu. Likovi su na slici prikazani po načelima hijerarhijske, odnosno ikonografske perspektive koja naglašava likove prema važnosti pa je stoga klečeći redovnik znatno umanjen u odnosu na Bogorodicu i svece. Pozadina slike nije definirana.

Ova slika prikazana je u shemi tzv. *Sacra conversazione* odnosno Svetog razgovora. Radi se o ikonografskom prikazu Bogorodice s Djetetom među svecima, a likovi su postavljeni u odnosu kao da međusobno razgovaraju.¹⁰⁹ Radi se o unutrašnjoj komunikaciji među likovima, a ova tema je naročito bila popularna u renesansnom slikarstvu među talijanskim slikarima XV. i XVI. stoljeća poput Andree Mantegne, Piera della Francesca, Sandra Botticellija, Antonia da Correggia i drugih. Slika je nastala oko 1670. godine za novu crkvu sv. Lovre, a prikazuje istu temu kao slika *Gospe Visovačke* iz 1576. godine koju su franjevci donijeli s Visovca u Šibenik bježeći pred Turcima 1648. godine. Ova nova slika u većoj mjeri oponaša upravu tu iz XVI. stoljeća pa je tako na obje naglašena izduženost likova, a prisutan je i namjerni arhaizam u umanjenom liku redovnika u dnu prijestolja. Zanimljiv je natpis koji se nalazi na dnu prijestolja na malenoj kartuši bijele pozadine na kojoj piše: „Frater Marchus de chrescevo fieri fecit“. Za tog fratra prvo je Karlo Balić u svom djelu *Kroz Marijin perivoj* pisao da je to moguće fra Marko Vicić koji je 1670. godine bio gvardijan šibenskog samostana i za kojeg tvrdi da je dao napraviti kopiju stare slike *Gospe Visovačke* te da ju je dao postaviti na glavni oltar obnovljene crkve sv. Lovre.¹¹⁰ Također tvrdi da je isti gvardijan zaslužan i za nastanak nove Gospine slike za crkvu na Visovcu koja se i danas nalazi na oltaru.¹¹¹ Ta nova Gospina slika značajna je i za analizu ove slike budući da je i kao i šibenska naslikana tehnikom ulja na platnu, gotovo je istih dimenzija, a u dnu ima natpis i dataciju: „Mater dei ora pro nobis 1679“ što znači da su obje slike nastale u razmaku od devet godina. Zoraida Demori Staničić u svom članku dala je detaljnu analizu ovih dviju slika te je uspostavila vezu upravo između fra Marka Vicića kao njezinih naručitelja. Vezu temelji na vremenskoj blizini narudžbe, stilskim podudarnostima, gotovo istim dimenzijama i činjenici da je u vrijeme narudžbe fra Marko Vicić bio gvardijan samostana u Šibeniku, poslije je bio imenovan gvardijanom visovačkog samostana.¹¹² Kompozicijski i stilski slika u Šibeniku i ona na Visovcu su potpuno iste, naslikane na način slikarstva XVII. stoljeća te ponavljaju staru shemu Svetog razgovora s tim izuzetkom što na visovačkoj nedostaje klečeći lik redovnika. Demori Staničić navodi da su obje slike djelo istog majstora, ne osobito

---

¹⁰⁹ Usp. Anđelko Badurina, „Sacra conversazione“, 1979., str. 516.

¹¹⁰ Usp. Karlo Balić, *Kroz Marijin*, 1931., str. 30.

¹¹¹ Isto.

¹¹² Usp. Zoraida Demori-Staničić, Kult gospe Visovačke na slikama, *Visovački zbornik: zbornik radova simpozija u prigodi 550-te obljetnice franjevačke nazočnosti na Visovcu 1445. – 1995.*, (ur. Miroslav Ivić, fra Šime Samac), Split: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja; Visovac: Franjevački samostan, 1997., str. 130.

kvalitetnog mletačkog slikara stišanog kolorita čiji tonski postupak naglašava zaobljene volumene, naročito razgolićenih dijelova tijela.¹¹³

Slika *Sveti razgovor s Ivanom Krstiteljem i sv. Franjom Asiškim*, uokvirena raskošnim izrezbarenim pozlaćenim okvirom koji je nastao zajedno sa slikom, stajala je na glavnom drvenom polikromiranom oltaru iznad izrezbarenog tabernakula. Sedamdesetih godina XVIII. stoljeća počelo se razmišljati o zamjeni drvenih oltara s novim raskošnijim mramornim, pa je 1773. godine sklopljen ugovor s altaristima braćom Pijom i Vickom dell'Acqua za izgradnju donjeg dijela oltara, a 1779. godine dovršili su mramorni tabernakul nad kojim je postavljena ova slika.¹¹⁴ Ovaj oltar skinut je 1832. godine te je napravljen novi za istu sliku. Danas se slika nalazi na sjevernom bočnom zidu između oltara sv. Paškala i oltara sv. Lovre.

Slika 38: nepoznati slikar, *Sveti razgovor sa sv. Ivanom Krstiteljem i sv. Franjom Asiškim*, 1576., Visovac, muzejska zbirka franjevačkog samostana

¹¹³ Isto.

¹¹⁴ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 49.

Slika 39: Nepoznati autor, *Sveti razgovor sa sv. Ivanom Krstiteljem i sv. Franjom Asiškim*, crkva svetog Lovre sjeverni zid crkve sv. Lovre, oko 1670. godine

Slika 40 : Nepoznati autor, *Sveti razgovor sa sv. Ivanom Krstiteljem i sv. Franjom Asiškim*, 1679. godina, Visovac, oltar Gospe Visovačke

7.15. SLIKA *OPLAKIVANJE KRISTA*

AUTOR: Josip Marcatti (oko 1689. –
Skradin, 24. ožujka 1769.)

SMJEŠTAJ: nekada na oltaru Gospe od
sedam žalosti, danas u franjevačkom
samostanu sv. Lovre

VRIJEME NASTANKA: 1759. godina

MATERIJAL: ulje na platnu

DONATOR ILI NARUČITELJ: nepoznat

NATPIS: JOSEPH MARCATI P. / 1765

Slika 41: Josip Marcatti, *Oplakivanje Krista*

Oltarna pala maloga, uzdužnoga formata prikazuje Oplakivanje Krista. Tijelo mu je golo i prekriveno je perizomom oko bokova. Mrtvo tijelo položeno mu je na bijelu platu, a nad njegovim uzglavljem nalazi se Bogorodica odjevena u crvenu haljinu i plavi maforion. S Bogorodičine lijeve strane nalazi se mali anđeo, dok još dva anđela lete u vrhu slike. Jedan od anđela u rukama nosi svitak na kojem je natpis „Cuius Animo Gemente, Contristat. Et Dolentem Pertransiuit Gladius“, a radi se o strofi iz pjesme *Stabat mater dolorosa*.

Tema Oplakivanje Krista u zapadnoj ikonografiji došla je iz Bizanta preko Italije u XIV. stoljeću i proširila se na Zapad.¹¹⁵ Krist je obično prikazan kako leži na kamenoj ploči, a oplakuju ga Bogorodica, sv. Ivan, Marija Magdalena, Nikodem i Josip iz Arimateje no u slučaju ove slike prikazana je samo Bogorodica u pratnji anđela.

Oltarna pala *Oplakivanja Krista* izvorno se nalazila na privilegiranom oltaru Gospe od žalosti te je bila postavljena u jednostavnom okviru. Sliku je napravio Josip Marcatti o kojem je prvi pisao Ivan Kukuljević Sakcinski 1859. godine i navodi da se radi o slikaru rodnom ili iz Skradina ili Zadra, a koji je u franjevačkoj crkvi u Zadru napravio jednu oltarnu sliku *Svi sveti* te jednu nepoznatu sliku koja se nalazila na otoku Ugljanu u samostanu sv. Mihovila.¹¹⁶ Ove slike nije moguće identificirati jer je oltarna pala *Svi sveti* u franjevačkoj crkvi djelo

¹¹⁵ Usp. Branko Fučić, „Oplakivanje Krista“, 1979., str. 440.

¹¹⁶ Usp. Ivan Kukuljević Sakcinski, *Slovník umjetnikah jugoslavenskih*, svezak III, Zagreb, 1959., str. 243.

Giovannia Augusta Pitteria, a navod o slici na Ugljanu je nepouzdan. Fra Josip Ante Soldo u već spomenutoj knjizi o samostanu sv. Lovre donosi da je sliku napravio Josip Marcedi o kojem nema spomena u našoj umjetnosti stoga se ne slaže da bi se moglo raditi o Josipu Marcattiu o kojem piše Ivan Kukuljević Sakcinski.¹¹⁷ Međutim na samoj slici se jasno može pročitati ne samo umjetnikovo ime Josip Marcatti već i godina nastanka slike, a to je 1759. godina. Upravo zahvaljujući dataciji i potpisu same slike možemo utvrditi katalog umjetnikovih djela budući da je ona polazište za definiranje njegova stvaralaštva. Veću pažnju slici dao je Radoslav Tomić koji u svom članku donosi da se Josip Marcatti prvi put spominje 1759. godine prilikom popravka slike koja se nalazila u crkvi sv. Roka u Skradinu no ta slika nije sačuvana i ne može se utvrditi kako je izgledala, a iste godine potpisuje i oltarnu palu *Oplakivanja* u crkvi sv. Lovre u Šibeniku.¹¹⁸ Osim na šibenskoj slici Marcattijev potpis se nalazi i na bočnom triptihu na oltara župne crkve sv. Anastazije u Biogradu. Tako ispod lika svetog Pavla možemo iščitati slikarov potpis i godina nastanka: JOSEPH MARCATI P. / 1765. Ista se godina nalazi i na oltarnom retablu gdje je prikazan anđeo sa svitakom koji sadrži natpis: AD 1 OTOBRE 1765. F. (FA)TTO RENOV. 1932. Uspoređujući ove dvije slike Tomić piše:

„Dok oltarna pala iz crkve sv. Lovre u Šibeniku mekim obrisnim linijama pokazuje određene utjecaje suvremenoga mletačkog slikarstva, dotle je triptih u Biogradu tradicionalnije djelo ne samo trodijelnom razdiobom nego i morfološkim i stilskim osobinama. Bočna su polja s figurama svetaca statična i monotona, a središnja pala pretrpana likovima bez unutarnje povezanosti. Na temelju toga može se zaključiti da se slikar u svom radu koristio različitim grafičkim predlošcima (koji su mogli biti i iz različitih povijesnih razdoblja) te da je svoj rukopis mijenjao, a kompozicije gradio i prilagođavao prema tuđim i preuzetim modelima. No te se oscilacije i razlike mogu objasniti i činjenicom da su slike nastale u umjetnikovim staračkim godinama“.¹¹⁹

Isti autor postavlja i pitanje gdje se nalaze djela uz ranog umjetnikovog razdoblja i iz zrelih godina budući da su svi Marcattijevi podaci povezani s njegovom staračkom dobi.

---

¹¹⁷ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 44., Soldo je krivo pročitao natpis na slici „Josip Marcedi P“ pa je iz toga donio zaključak da se ne radi o istom umjetniku kojeg spominje Sakcinski.

¹¹⁸ Radoslav Tomić, Bilješke o slikama u Šibeniku, Pirovcu, Kaštel Štafiliću, Poljicima, Skradinu, Biogradu i Zadru (Angelo Mancini, Mate Otoni, Giuseppe Marcatti, Franjo Gianacchi, Pietro Tantini), *Radovi instituta za povijesti umjetnosti*, Vol. No.40, 2016., str. 109.

¹¹⁹ Isto, 110.

**7.16. SLIKA SVETA KLARA, SVETI ANTUN
PADOVANSKI I SVETI DIDAK**

AUTOR: Baldassare D'Anna (Venecija, 1572.–
1646.)

SMJEŠTAJ: samostan sv. Lovre, nekada na južnom
zidu crkve

VRIJEME NASTANKA: prva polovica XVII.
stoljeća

MATERIJAL: ulje na platnu

DIMENZIJE: visina 181,5 x širina 123 cm

NARUČITELJ ILI DONATOR: franjevci

Slika 42: Baldassare D'Anna, *Sveta Klara, sveti Antun Padovanski i sveti Didak*

U okomito postavljenoj pravokutnoj slici prikazana su tri uspravljena svetačka lika. Središnji dio slike zauzima sv. Klara koju cvjetnom krunom krune dva malena anđela, jedan odjeven u zelenu haljinicu, a drugi u crvenu. Stoji na kamenom postamentu, a s njene lijeve strane je sv. Didak, dok je s desne prikazan sv. Antun Padovanski. Sv. Klara odjevena je u sivu haljinu preko koje je prebačen crni veo što je karakteristično za njezin prikaz. U lijevoj ruci drži piksidu s hostijom koju u donjem djelu pridržava desnom rukom. U pozadini je plavo nebo s oblacima te s ostrim brdima, a svece flankiraju dva mramorna stupa na rubovima slike.

Sv. Klara bila je rodom iz Assisia te je prvo bila učenica sv. Franje Asiškog, a nakon toga se priključila i franjevačkom redu. Kasnije je osnovala i svoj red koji se zvao red siromašnih klarisa, a glavni zadatak tog reda bio je zbrinjavanje siromašnih djevojaka. Prema legendi spasila je samostan od opsade Saracena tako što je iz crkve uzela piksidu s posvećenom hostijom i postavila je na prag samostana, a nakon njene molitve i pjevanja Saraceni su bacili oružje i pobjegli.¹²⁰ Upravo zbog te legende njezin svetački atribut je piksida s hostijom, a negdje se prikazuje i s ljiljanom, palmom pobjede i česticom pravog

¹²⁰ Usp. Marijan Grgić, „Sveta Klara“, 1979., str. 329.

križa u moćniku.¹²¹ Sv. Antun Padovanski prikazan je u tročtvrtnom profilu, s aureolom oko glave i u svojoj tipičnoj ikonografiji. Odjeven je smeđi habit, oko struka ima karakteristični franjevački pojas od užeta, a desna noga mu je lagano savinuta u koljenu. U desnoj ruci nosi ljiljane, a u lijevoj mu je knjiga na kojoj sjedi maleno i golo dijete s raširenim rukicama. Sv. Didak prikazan je kao franjevački laik s rukama sklopljenima u molitvi. Pored njegovih nogu s desne nalazi se vrč i ostaci hrane. Često ga se prikazuje upravo na ovaj način, ali i u molitvi sa siromašnima, kako liječi slijepe i bolesne, s križem na plećima ili u rukama, te s vrčem ili kuhinjskom zdjelom koja služi za hranjenje bolesnika.¹²² Treba reći i da je prikaz sv. Didaka veoma rijedak u dalmatinskoj umjetničkoj baštini. Na slici pored noge sv. Didaka možemo i prepoznati potpis slikara koji glasi: BALTHASAR D'ANNA PIN, a koji je pronađen prilikom restauracije. Piramidalna kompozicija slike je veoma jednostavna: tri uspravljena lika i dva mramorna stupa na rubovima koji dodatno naglašavaju vertikalnu, a stupovi ujedno čine i arhitektonski okvir za svetačke likove.

Ovu sliku prvi put spominje Josip Ante Soldo te navodi da se nalazila na desnoj strani crkve zajedno sa slikom Blažene Djevice Marije sa sv. Lovrom i sv. Margaritom, te je kasnije bila uskladištena u samostanski prostor.¹²³ Veću pažnju posvetio joj je Radoslav Tomić te je pripisao mletačkom umjetniku Baldasseru D'Anni što je u potvrđeno kasnijim pronalaskom umjetnikovog potpisa.¹²⁴

Na slici možemo prepoznati tipičan umjetnikov jezik. Tvrdna modelacija, glatka svetačka lica, statična i ukočena tijela poput kamene ili mramorne skulpture toga vremena. Nadahnuće za prikaz ukočenih svetačkih likova koji su simetrično raspoređeni u statične kompozicije možemo pronaći u tradiciji *Svetih razgovora* koji su bili karakteristični za renesansno razdoblje. No Baldassare D'Anna se, uz citiranje motiva „velikih“ majstora te uz česta ponavljanja vlastitih rješenja i kolažiranja istih predložaka u nove kompozicijske sheme, uklapa u suvremene tokove barokne prakse „kreativnog ponavljanja“.¹²⁵ Ako uzmemo u obzir da je crkva svetog Lovre sagrađena 1663. godine, a Baldasare D'Anna je umro 1646. godine, možemo zaključiti da su sliku franjevci najvjerojatnije donijeli sa sobom iz Bosne.

---

¹²¹ Isto.

¹²² Usp. Marijan Grgić, „Didak, redovnik“, 1979., str. 202.

¹²³ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 45.

¹²⁴ Usp. Radoslav Tomić, *Dopune slikarstvu u Dalmaciji* (Baldassare D'Anna, Antonio Bellucci, Antonio Grapinelli, Giovanni Battista Augusti Pitteri, Giovanni Carlo Bevilacqua), u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 29, 2005., str. 171-186 (171-174).

¹²⁵ Usp. Višnja Bralić, „Venecija i slikarstvo baroknih stoljeća u sjevernojadranskoj Hrvatskoj“, u: *Sveto i profano: slikarstvo talijanskog baroka u Hrvatskoj*, katalog izložbe, (Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 16. travnja-2. kolovoza 2015.), (ur.) Radoslav Tomić, Višnja Bralić, Danijela Marković, Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, str. 44.

Osim u Šibeniku djela Baldasarea D'Anne pronalazimo i na brojnim oltarima župnih i franjevačkih crkava u Istri i na sjevernojadranskim otocima, u Oprtlju, Humu, Roču, Fažani, Nerezinama, Martinščici, a pripisana su mu pala *Bogorodica s Djetetom i sv. Antunom Padovanskim* u nekadašnjoj franjevačkoj crkvi sv. Nikole u Porozinama na otoku Cresu, te dvije oltarne slike iz crkve Marije od Anđela u Velom Lošnju s prikazima *Bogorodice od Ružarija sa sv. Dominikom, sv. Franjom Asiškim i donatorom* i *Bogorodice s Djetetom, sv. Rokom, sv. Fabijanom i sv. Sebastijanom*.¹²⁶ Najveću sličnost šibenske pale s ostalim D'Anninim radovima možemo pronaći na Cresu u franjevačkoj crkvi u Martinščici gdje se nalazi slika s prikazom *Sv. Jeronima sa sv. Franom i Antom te Gospom od Karmina*.

7.17. SLIKA GOSPA SA SV. MARGARETOM I SV. LOVROM MUČENIKOM

AUTOR: nepoznati, kasnorenesansni mletački slikar

SMJEŠTAJ: samostan sv. Lovre, nekada na južnom zidu crkve

VRIJEME NASTANKA: početak XVII. stoljeća

MATERIJAL: ulje na platnu

DIMENZIJE: visina 181 x širina 102 cm

NARUČITELJ ILI DONATOR: Lorenzo Dolfino

---

¹²⁶ Isto.

Slika 43: *Gospa sa sv. Margaretom i sv. Lovrom mučenikom*

Na slici je prikazana Gospa koja sjedi na visokom prijestolju s malenim djetetom u rukama. Ispod nje prikazana su dva svetačka lika koja zajedno s Gospom tvore piramidalnu kompoziciju. Gospa nosi crvenu haljinu te ima sivi plašt omotan oko struka i nogu. Glava joj se spušta, a pogled usmjeren prema bijelom veu kojeg pridržava desnom rukom, a kojim je ujedno omotano i dijete. Maleno dijete sjedi na njezinom lijevom bedru s glavom okrenutom u svoju lijevu stranu. S lijeve strane nalazi se sveti Lovre u tročetvrtinskom profilu, zaokrenut prema Gospi te zamišljenog pogleda i lijeve ruke položene na prsima. Odjeven je u tipičnu đakonsku odjeću koju čine bijela haljina i bijela dalmatika. Na desnoj strani prikazana je sv. Margareta odjevena u haljinu ljubičaste boje preko koje je prebačen crveni plašt. Okrenuta je promatraču leđima te joj je vidljiv samo dio lica. Prikazana je u dramatičnom zanosu s raširenima rukama i tijelom izbočenim prema naprijed.

Ovu palu s prikazom *Sacra Conversazione* prvi je spomenuo Ivan Stražemanac koji donosi da je ona djelo Domenica Tintoretta.¹²⁷ Josip Ante Soldo donosi da se slika nalazila na desnoj strani crkve, a te podatke pronalazi u popisu crkvenog inventara iz 1711. godine.¹²⁸ Kasnije je slici veću pažnju posvetio Kruno Prijatelj koji je također utvrdio da bi slika mogla biti rad Domenica Tintoretta.¹²⁹ Međutim na ovoj slici ne možemo pronaći elemente koji bi je

¹²⁷ Usp. Ivan Stražemanac, *Povijest franjevačke*, 1993., str. 373.

¹²⁸ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 45.

¹²⁹ Usp. Kruno Prijatelj, Dvije tintorettovske slike u Šibeniku, *Bulletin zavoda za lik. umj. JAZU*, Zagreb, 10/1962, br 1-2, str. 86-90.

doveli u izravnu vezu s njegovim slikarstvom već je ona najvjerojatnije djelo kasnorenesansnog mletačkog slikara koji reinterpreterao slikarstvo Domenica Tintoretta.

Sliku je za franjevačku crkvu donirao generalni providur Dalmacije i Albanije, Lorenzo Dolfín koji je franjevcima pripomogao pri kupnji kuća na čijim su mjestima sagradili crkvu. Kruno Prijatelj donosi podatak da je moguće da je Lorenzo Dolfín prikazan u liku sveca imenjaka, a njegova supruga da je prikazana u liku sv. Margarite.¹³⁰

7.18. SLIKA *BOGORODICA BEZGREŠNOG ZAČEĆA*

AUTOR: Giovanni Francesco Fedrigazzi (?)

SMJEŠTAJ: ograda pjevališta crkve

VRIJEME NASTANKA: kraj XVII. stoljeća

MATERIJAL: ulje na platnu

DIMENZIJE: visina 65 cm širina 61 cm

NARUČITELJ ILI DONATOR: franjevci

U središtu slike kvadratnoga formata, na pozadini nebeskih oblaka slikanih toplim svjetlo smeđim i žutim tonovima (barem u sadašnjem stanju) nalazi se Bogorodica u kontrapostu. Postavljena je na polumjesec i odjevena je u crvenu haljinu preko koje je prebačen plavi plašt. Prikazana je u tročetvrtinskom profilu, pogleda usmjerena prema dolje. Oči su joj krupne i okrugle, usta sitna, a duga, smeđa, spuštenu kosu pada joj preko leđa. Oko glave ima aureolu ukrašenu zvjezdicama. Ruke su joj sklopljene u stavu molitve. Ovaj ikonografski tip Bogorodice spuštenu pogleda s vijencem zvijezda oko glave, te s polumjesecom pod nogama javlja se potkraj XV. stoljeća te se temelji na opisu iz Apokalipse, a kasnije od vremena baroka ona će se prikazivati kako lebdi.¹³¹ U razdoblju zrelog baroka ikonografiji Bezgrešnog začeca dodaje se i element inspiriran Genezom, te se Bogorodica prikazuje s djetetom, odnosno kako ona i dijete ili samo dijete probadaju kopljem zmaja pod Bogorodičinim nogama.¹³²

---

¹³⁰ Isto, 80.

¹³¹ Usp. Branko Fučić, „Bezgrešno začecje“, 1979., str. 145

¹³² Isto.

Slika se nalazi na ogradi pjevališta, na njenom središnjem djelu. Giovanniju Francescu Fedrigazziju sliku je pripisao Radoslav Tomić te ju je datirao u kraj XVII. stoljeća.¹³³ Radi se o umjetniku koji je inspiraciju za svoj rad pronalazio u mletačkom slikarstvu XVI. stoljeća i prve polovice XVII. stoljeća.¹³⁴ Brojni podaci o njegovom životu ostali su i dalje nepoznati pa se tako ne zna da li je umjetnik rođen u Veneciji ili možda u njezinoj okolini, a nije poznato ni gdje se školovao. Radoslav Tomić o njegovom slikarstvu donosi:

„Francesco Fedrigazzi nije radio u diskursu pučke umjetnosti poput Naldija, ali je, preuzimajući renesansne i postrenesansne obrasce sa zakašnjenjem od jednoga stoljeća, posve svjesno nudio naručiteljima konzervativna djela koja ne korespondiraju s umjetnošću njegova vremena. Kopiranje slika Tintoretta, Bassana i Palme Mlađega, umjetnika XVI. i ranog XVII. stoljeća, ukazuje na to da je Fedrigazzi i intimno bio vezan uz mletačku umjetnost toga razdoblja.“¹³⁵ Njegove kompozicije bile su u simetrične, s čvrstim svetačkim likovima koji su imali oštre linije tijela i mirno držanje te su krajem XVII. i početkom XVIII. stoljeća na neki način kopirale renesansu.

Djela su mu sačuvana u brojnim crkvama u Istri u Dalmaciji, ali i u samostanskim i privatnim zbirkama.

Slika 44: Giovanni Francesco Fedrigazzi (?), *Bezgrešno začeće*, kor pjevališta crkve

¹³³ Usp Radoslav Tomić, Slikar Giovanni Francesco Fedrigazzi u Dalmaciji, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 37, 2013., str. 113.

¹³⁴ Isto, str. 118.

¹³⁵ Isto, str. 122.

7.19. SLIKA *POSLJEDNJA VEČERA*

AUTOR: nepoznat

SMJEŠTAJ: kor crkve (nekada u blagovaonici samostana)

VRIJEME NASTANKA: kraj XVII. stoljeća (?)

MATERIJAL: ulje na platnu

DIMENZIJE: visina 130 cm širina 400 cm

NARUČITELJ ILI DONATOR: franjevci

Slika 45: Nepoznati slikar, *Posljednja večera*, kor crkve svetog Lovre

Na slici vodoravno izduljenog pravokutnog formata, smještenoj u koru crkve sv. Lovre prikazana je scena Posljednje večere. Svi likovi prikazani su kako sjede te su raspoređeni oko stola i tvore ovalnu kompoziciju. U središtu slike dominira lik Krista koji se ističe sa zlatnom aureolom oko glave. Ima dugu smeđu kosu i bradu. Odjeven je u crvenu haljinu, a pogled mu je usmjeren prema apostolu Ivanu koji sjedi s njegove lijeve strane naslonjen rukama na stol. Likovi su prikazani u međusobnoj komunikaciji što je postignuto pokretima tijela, mimikama i gestama. Na stolu se nalaze tanjuri s hranom, a u desnom kutu slike možemo vidjeti vrč za vino te posudu s voćem. Pozadina slike je veoma tamna pa do izražaja dolazi dugi, bijeli stolnjak. O samom stilu i vremenu nastanka slike teško je govoriti budući da je jako oštećena, no prema kompoziciji, načinu prikaza odjeće likova ali i izrazito naglašenim tenebroznim tendencijama, sliku bi mogli datirati u kraj XVII. stoljeća.

O ovoj slici prvi je pisao Fra Josip Ante Soldo te donosi da je njen prvotni smještaj bio u blagovaonici samostana, ali i da je slika restaurirana 1931. godine zbog jako lošeg stanja u kojem je bila.¹³⁶

7.21. KIP SVETOG LOVRE

AUTOR: nepoznat

SMJEŠTAJ: južni portal

VRIJEME NASTANKA: 1720. godina

MATERIJAL: kamen

DIMENZIJE: visina oko 115 cm širina oko 40 cm

NARUČITELJ ILI DONATOR: Lovre Tetta (?) (1597.-1662.)

NATPIS: D. L. T. MDCCXX

Kip sv. Lovre nalazi se timpanonu južnog portala crkve. Sv. Lovro prikazan je u kontrapostu kako stoji na kamenom postolju. Glava koju uokviruje kovrčava kosa okrenuta mu je na desnu stranu. Desnu ruku drži na prsima, a lijevom rukom podbočen je na gradele koje su simbol njegovog mučeništva. Prikazan je u đakonskoj odjeći, a haljina mu u blagim naborima pada do koljena.

Na podnožju kipa nalazi se natpis D. L. T. MDCCXX s godinom i inicijalima za koje Fra Josip Ante Soldo pretpostavlja da se odnose na Lovru Tettu.¹³⁷ Radi se o članu vrlo bogate plemićke obitelji XVII. stoljeća koja je bila porijeklom iz Venecije, a u Šibeniku su se istaknuli raznim donacijama umjetničkih djela i financijskim poticajima. O obitelji Tetta i njihovoj djelatnosti najveću je pažnju posvetio Federico Antonio Galvani koji donosi da je prvi član obitelji Tetta koji se spominje u Šibeniku sredinom 16. stoljeća bio Alvise Tetta, a imao je tri sina, Lovru, Francesca i Hijacinta.¹³⁸ Upravo su ovi članovi ostavili traga na umjetničkom planu Šibenika za vrijeme XVII. stoljeća. Lovro Tetta tako je pripomogao donacijama za izgradnju ženskog benediktinskog samostana sv. Luce u Šibeniku, a donirao je i glavni oltar crkve sv. Nikole.¹³⁹

---

¹³⁶ Usp. Josip Ante Soldo, *Samostan sv. Lovre*, 1967., str. 85.

¹³⁷ Isto, str. 47.

¹³⁸ Usp. Federico Antonio Galvani, *Il Re d' armi di Sebenico I*, Venecija, 1884., str. 203-207.

¹³⁹ Isto.

Slika 46: kip svetog Lovre, timpanon južnog portala

8. ZAKLJUČAK

Franjevci provincije Bosne Srebrene napuštaju Visovac zbog straha od turskih osvajanja i dolaze u Šibenik 1648. godine. U Šibeniku 1655. godine grade jednostavnu, jednobrodnu samostansku crkvu propovjedničkog tipa sa zvonikom posvećenu svetom Lovri. Na početku njenog uređenja crkva je bila jednostavna kao i njen unutarnji izgled. Prema popisu inventara iz 1711. godine oltari su bili drveni, a njih su zamijenili novi 70-ih godina XVIII. stoljeća kada crkva polako počinje dobivati svoj sadašnji izgled. U crkvi se tako nalazi sedam oltara, glavni i po tri bočna sa svake strane. Gledajući od istoka prema zapadu danas se na sjevernom zidu nalaze tri oltara; sv. Paškala, sv. Lovre i sv. Nikole Tavelića, dok se na južnom zidu nalaze oltari sv. Antuna, Gospe od Milosti i sv. Blaža. Oltar sv. Antuna i sv. Paškala izradila su poznata braća altaristi Pio i Vicko dell'Acqua, a radi se o oltarima veoma jednostavne tipologije i skromnog ukrasa, sa stipesom koji ima skošene rubove i nosi retabl oblikovan prvenstveno kao okvir za sliku, a koji su nastali po uzoru na oltar sv. Nikole i oltar sv. Blaža. Oltar Gospe od milosti i oltar sv. Lovre podižu Urban Fenzi i Lorenzo Fondra, dvije istaknute ličnosti tadašnje šibenske elite. Glavni monumentalni slavluk oltar na dvije stepenice s umetcima od raznog mramora izradio je 1832. godine u Veneciji Giovanni Battista Geraldin zvan Bossio. Sa strane oltara nalaze se dva mramorna bijela barokna kipa u kompoziciji Navještenja Marijina koji se mogu datirati u zrelo XVII. stoljeće i odrediti kao djelo mletačkog kipara s iznimnim oblikovnim sposobnostima.

Unutar crkve sv. Lovre franjevci su širili pobožnost prema Blaženoj Djevici Mariji, vezanu uz sliku *Gospe Visovačke* koju su donijeli sa sobom i koju su postavili na glavni oltar nakon što je crkva sagrađena te je kasnije premjestili na sjeverni bočni zid. Osim te slike sa sobom donose najvjerojatnije i sliku *Sv. Klara sa sv. Antunom i sv. Didakom*. Od velikog značenja su i slike koje su naručene krajem XVII. stoljeća kao što je pala s prikazom *Čuda sv. Blaža* i slika *Bezgrešno začće*. U ovom diplomskom radu obradila sam umjetnička djela koja se nalaze u crkvi ili koja su nekad bila djelom crkvenog inventara, no treba naglasiti da samostan čuva velik broj umjetničkih predmeta koje su franjevci crkve sv. Lovre prikupili tijekom svoje povijesti, a koji i dalje zahtijevaju temeljito istraživanje i valorizaciju. Radi se o umjetničkim predmetima koji su godinama bili izloženi nepovoljnim uvjetima i do danas su nedostupni posjetiteljima stoga rad završavam s nadom da će se pronaći sredstva za uređenje pinakoteke gdje će umjetničko blago franjevačke crkve sv. Lovre vratiti svoj sjaj.

9. POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1: Bernardo Bobić (?), *Sveti Franjo Asiški se iskrcava na hrvatskoj obali* 1683., zidna slika, Zagreb, Kaptol, franjevački samostan sv. Franje, kapelica sv. Franje

Slika 2: Zemljovid Provincije Bosne Srebrene s početka XVIII. stoljeća, (*Gospodin Vam dao mir*, (ur.) Luka Tomašević, Split: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, 2017., str. 24.)

Slika 3: Zemljovid područja Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja, sredinom XVIII stoljeća, (*Gospodin Vam dao mir*, (ur.) Luka Tomašević, Split: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, 2017., str. 24.)

Slika 4: Otok Visovac sa samostanom Majke od Milosti i crkvom Gospe Visovačke (<https://www.np-krka.hr/stranice/visovac/16.html>, pristup 20. siječnja 2022.)

Slika 5: *Borbe Šibenika protiv Turaka u prvim godinama kandijskog rata*, knjižna ilustracija (bakrorez) iz djela *Nouveau theatre d'Italie* Joana Blaeua, objavljenog u Amsterdamu 1704. godine (Slavo Grubišić, *Šibenik kroz stoljeća*, Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1974., str. 95.)

Slika 6: Nepoznati slikar, *Portret Leonarda Foscola, Šibenik*, samostan sv. Lovre (Radoslav Tomić, Generalni providur Leonardo Foscolo i umjetnost u Dalmaciji, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 43/2019., str. 192.)

Slika 7: Katastarski plan samostana i crkve iz 1825. (Fra Josip Soldo, Samostan sv. Lovre u Šibeniku, u: *Kačić: Zbornik provincije Presvetog Otkupitelja*, Split 1967., str. 20)

Slika 8: Pročelje crkve, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 9: Glavni portal crkve, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slike 10 i 11: pogled na luk s kojim je crkva povezana sa samostanom, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 12: Južni portal crkve, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 13: Pogled na crkvu iz zraka (<https://www.franjevci-split.hr/samostan-sibenik/>, pristup 18. siječnja 2022.)

Slika 14: Unutrašnjost crkve, (*Gospodin Vam dao mir*, (ur.) Luka Tomašević, Split: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, 2017., str. 165.)

Slika 15: Izgled zvonika prije obnove, (<https://mdf.com.hr/crkva-i-samostan-sv-lovre/>, pristup 18. siječnja 2022.)

Slika 16: Današnji izgled zvonika, (<https://www.rezerviraj.hr/crkve/41855-srednjovjekovni-samostanski-mediterranski-vrt-sv-lovre.html>, pristup 25. siječnja 2022.)

Slika 17: Pogled na apsidu s prikazom Krista u Getsemaniju, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 18: Prikaz cijelog oltara Gospe od Milosti, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 19: Zabat oltara Gospe od Milosti, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 20: Stipes oltara Gospe od Milosti, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 21: Nepoznati slikar, *Gospa od Milosti*, oltar Gospe od Milosti, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 22: Zabat oltara svetog Lovre, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 23: Prikaz cijelog oltara sv. Lovre, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 24: Antonio Belluci, *Mučeništvo svetog Lovre* (Radoslav Tomić, Dopune slikarstvu u Dalmaciji (Baldassare D'Anna, Antonio Bellucci, Antonio Grapinelli, Giovanni Battista

Augusti Pitteri, Giovanni Carlo Bevilacqua, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, Zagreb, 29/2005. , str. 174.)

Slika 25: Prikaz cijelog oltara svetog Blaža, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 26: Antonio Carneio, *Čudo svetog Blaža*, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 27: Prikaz cijelog oltara svetog Nikole Tavelića, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 28: Prikaz cijelog oltara svetog Antuna, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 29: Zabat oltara svetog Antuna 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 30: Stipes oltara svetog Antuna, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 31: Prikaz cijelog oltara svetog Paškala, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 32: Stipes oltara svetog Paškala, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 33: Kip svetog Paškala, oltar svetog Paškala, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 34: Glavni oltar crkve svetog Lovre, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

Slika 35: Kip Marije, glavni oltar (*Gospodin Vam dao mir*, (ur.) Luka Tomašević, Split: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, 2017., str. 164.)

Slika 36: Kip Gabrijela, glavni oltar (*Gospodin Vam dao mir*, (ur.) Luka Tomašević, Split: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, 2017., str. 164.)

Slika 37: Nepoznati autor, *Sveti razgovor sa sv. Ivanom Krstiteljem i sv. Franjom Asiškim*, sjeverni zid crkve sv. Lovre

Slika 38: Nepoznati slikar, *Sveti razgovor sa sv. Ivanom Krstiteljem i sv. Franjom Asiškim*, 1576., Visovac, muzejska zbirka franjevačkog samostana (Visovac: Duhovnost i kultura na *Biloj Stini*, ur: Anđelka Galić, Sanja Cvetnić, Antonia Došen ; fotografije Vedran Benović ... et al.], Zagreb, 2019., str. 101.)

Slika 39: Nepoznati autor, *Sveti razgovor sa sv. Ivanom Krstiteljem i sv. Franjom Asiškim*, sjeverni zid crkve sv. Lovre, oko 1670.

Slika 40 : Nepoznati autor, *Sveti razgovor sa sv. Ivanom Krstiteljem i sv. Franjom Asiškim*, 1679., Visovac, oltar Gospe Visovačke (Visovac: Duhovnost i kultura na *Biloj Stini*, ur: Anđelka Galić, Sanja Cvetnić, Antonia Došen ; fotografije Vedran Benović ... et al.], Zagreb, 2019., str. 103.)

Slika 41: Josip Marcatti, *Oplakivanje Krista*, (Radoslav Tomić, Bilješke o slikama u Šibeniku, Pirovcu, Kaštel Štafiliću, Poljicima, Skradinu, Biogradu i Zadru (Angelo Mancini, Mate Otoni, Giuseppe Marcatti, Franjo Gianacchi, Pietro Tantini), *Radovi instituta za povijesti umjetnosti*, Vol. No.40, 2016., str. 109.

Slika 42: Baldassare D'Anna, *Sveta Klara, sveti Antun Padovanski i sveti Didak*, samostan svetog Lovre (Radoslav Tomić, Dopune slikarstvu u Dalmaciji (Baldassare D'Anna, Antonio Bellucci, Antonio Grapinelli, Giovanni Battista Augusti Pitteri, Giovanni Carlo Bevilacqua, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, Zagreb, 29/2005., str. 172.)

Slika 43: Gospa sa sv. Margaretom i sv. Lovrom mučenikom, samostan sv. Lovre (Nikolina Gucek, *Sakralno slikarstvo 17. stoljeća u Šibeniku*, diplomski rad, Split, 2021., str. 110.)

Slika 44: Giovanni Francesco Fedrigazzi (?), *Bezgrešno začće*, kor pjevališta crkve (Radoslav Tomić, Slikar Giovanni Francesco Fedrigazzi u Dalmaciji, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 37, 2013., str. 123.)

Slika 45: Nepoznati slikar, *Posljednja večera*, kor crkve svetog Lovre (Nikolina Gucek, *Sakralno slikarstvo 17. stoljeća u Šibeniku*, diplomski rad, Split, 2021., str. 114.)

Slika 46: kip svetog Lovre, timpanon južnog portala, 1. lipnja 2021. (foto: Helena Luša)

10. LITERATURA

Knjige i članci:

- Anđelko Badurina, „Sacra conversazione“, u: *Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Milan Mirić, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1979., str. 516.
- Karlo Balić, *Kroz Marijin perivoj*, Šibenik, 1931.
- Darka Bilić, „Arhitektura u Provinciji Presvetog otkupitelja“, u: *Gospodin Vam dao mir*, (ur.) Luka Tomašević, Split: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, 2017., str. 335.-349.
- Lovorka Čoralić „Prilozi poznavanju životopisa zadarskog povjesničara Lorenza Fondre (1644. – 1709.)“, *Radovi zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 25, 1, Zagreb, 1992., str. 237-241.
- Lovorka Čoralić, „Od zapovjednika hrvatske konjice do gorljivih autonomaša – šibenska obitelj Fenzi (XVII. stoljeće – početak XX. stoljeća)“, *Povijesni prilozi*, 41, Zagreb, 2011., str. 203-231.
- Zoraida Demori Staničić, Kult gospe Visovačke na slikama, *Visovački zbornik: zbornik radova simpozija u prigodi 550-te obljetnice franjevačke nazočnosti na Visovcu 1445. – 1995.*, (ur. Miroslav Ivić, fra Šime Samac), Split: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja; Visovac: Franjevački samostan, 1997., str. 119-133.
- Frano Dujmović, *Kulturno-historijski spomenici Šibenika*, Zagreb: Dalmacijaturist, 1966.
- Karlo Eterović, *Franjevačka provincija Presv. Otkupitelja, njezin postanak, rad i sadašnje stanje*, Šibenik : Tiskara "Kačić", 1929.
- Donato Fabianich, *Storia dei frati minori dai primordi della loro istituzione in Dalmazia e Bosnia fino ai giorni nostri II*, Zara, 1864.
- Cvito Fisković, Nekoliko dokumenata o našim starim majstorima, *Vjesnik za arh. i hist. Dalmatinsku*, sv. LII, Split, 1949., str. 188-218.
- Cvito Fisković, Antonio Carneio u Orebićima, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 18, 1970., str. 139-143.
- Branko Fučić, „Bezgrešno začće“, u: *Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Milan Mirić, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1979. str. 144-145.

- Branko Fučić, „Oplakivanje Krista“, u: *Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Milan Mirić, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1979., str. 439-440.
- Federico Antonio Galvani, *Il Re d' armi di Sebenico I*, Venecija, 1884.
- Grgo Gamulin, *Stari majstori u Jugoslaviji*, knj.1, Zagreb, 1961
- Marijan Grgić, „Češljugar“, u: *Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Milan Mirić, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1979., str. 188.
- Marijan Grgić, „Antun Padovanski“, u: *Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Milan Mirić, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1979., str. 119-120.
- Marijan Grgić, „Sveta Klara“, u: *Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Milan Mirić, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1990., str. 329.
- Marijan Grgić, „Didak, redovnik“, u: *Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Milan Mirić, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1979.
- Marijan Grgić, „Sveti Lovro“, u: *Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Milan Mirić, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1979., str. 385.
- Slavo Grubišić, *Šibenik kroz stoljeća*, Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1974.
- *Gospodin Vam dao mir*, (ur.) Luka Tomašević, Split: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja, 2017.
- Franjo Emanuel Hoško, *Franjevci u kontinentalnoj Hrvatskoj kroz stoljeća*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2000.
- Julijan Jelenić, *Kultura i bosanski franjevci*, 1. svezak, Sarajevo, 1912.
- Petar Kolendić, Fra Pavao Posilović i njegovo „Naslađenje“, *Rad JAZU* 206, Zagreb, 1915.
- Ivan Kukuljević Sakcinski, *Slovník umjetnikah jugoslavenskih*, svezak III, Zagreb, 1959.
- Grga Novak, Šibenik u razdoblju mletačke vladavine 1412–1797. godine, u: *Spomen zbornik o 900. obljetnici*, (ur.) Slavo Grubišić, Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1976. , 135.-288.
- Kruno Prijatelj, Arhitekt Ivan Skoko i domaći majstori šibenskog baroka, *Zbornik zaštite spomenika kulture III*, 1/1952, Beograd, 1953., str.112.-114.
- Kruno Prijatelj, Dvije tintorettovske slike u Šibeniku, *Bulletin zavoda za lik. umj.JAZU*, Zagreb, 10/1962, br 1-2, str. 86-90.

- Louis Réau, *Iconographie de l'art chrétien III*, Paris, 1958.
- Josip Soldo, Samostan sv. Lovre u Šibeniku, u: *Kačić: Zbornik provincije Presvetog Otkupitelja*, Split 1967., str. 5-94.
- Josip Ante Soldo, Samostan Majke od Milosti na Visovcu, u: *Visovački zbornik: zbornik radova simpozija u prigodi 550-te obljetnice franjevačke nazočnosti na Visovcu 1445.-1995.*, (ur.) Miroslav Ivić. Šime Samac, Visovac, Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja-Franjevački samostan Visovac, 1997., str. 29-103
- Ivan Stražemanac, *Povijest franjevačke provincije Bosne Srebrene*, Zagreb, 1993.
- *Sveto i profano: slikarstvo talijanskog baroka u Hrvatskoj*, katalog izložbe, (Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 16. travnja-2. kolovoza 2015.), (ur.) Radoslav Tomić, Višnja Bralić, Danijela Marković, Zagreb: Galerija Klovićevi dvori
- Krsto Stošić, *Šibenske izložbe*, Hrvatska prosvjeta XVIII, br. 10, Zagreb 1931.
- Krsto Stošić, *Galerija uglednih šibenčana*, Šibenik: Tiskara Kačić, 1936.
- Krsto Stošić, *Sela šibenskog kotara*, Šibenik, 1941.
- *Šibenik : spomen zbornik o 900. obljetnici* / [glavni i odgovorni urednik Slavo Grubišić ; redakcijski odbor Slavo Grubišić, Ivo Livaković, Zlatko Gunjača, Ante Kalodera, Silvije Škudar) ; Šibenik : Muzej grada Šibenika, 1976.
- Radoslav Tomić, Slika Antonia Carnea u Šibeniku, *Radovi instituta za povijest umjetnosti*,. 12-13, 1988-1989., str. 243-245.
- Radoslav Tomić, Djelatnost altarista Pija i Vicka dell' Acqua u Dalmaciji, *Radovi za povijest umjetnosti* , god. 17. br. 2(1993a). str. 67-79.
- Radoslav Tomić, *Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji*, Zagreb, Matica hrvatska, 1995.
- Radoslav Tomić, Dopune slikarstvu u Dalmaciji (Baldassare D'Anna, Antonio Bellucci, Antonio Grapinelli, Giovanni Battista Augusti Pitteri, Giovanni Carlo Bevilacqua, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, Zagreb, 29/2005., str. 171-186.
- Radoslav Tomić, Slikar Giovanni Francesco Fedrigazzi u Dalmaciji, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 37, 2013., str. 113-128.
- Radoslav Tomić, Bilješke o slikama u Šibeniku, Pirovcu, Kaštel Štafiliću, Poljicima, Skradinu, Biogradu i Zadru (Angelo Mancini, Mate Otoni, Giuseppe Marcatti, Franjo Gianacchi, Pietro Tantini), *Radovi instituta za povijesti umjetnosti*, Vol. No.40, 2016., str. 103-116.

- Radoslav Tomić, Generalni providur Leonardo Foscolo i umjetnost u Dalmaciji, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 43/2019., str. 191-209.
- Marko Trogrlić, Visovac u prošlosti, u: *Visovac-Duhovnost i kultura na Biloj stini*, Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 2019., str. 21-39.
- Gašpar Vinjalić, *Kratki povijesni i kronološki pregled zbivanja koja su se dogodila Slavenima u Dalmaciji, Hrvatskoj i Bosni 1514.-1769*, Književni krug, Split 2010.
- *Visovac: Duhovnost i kultura na Biloj Stini*, ur: Anđelka Galić, Sanja Cvetnić, Antonia Došen ; fotografije Vedran Benović ... et al.], Muzej za umjetnost i obrt Zagreb, 2019.,
- Stjepan Zlatović, *Franovci Države Presvet. Odkupitelja i hrvatski puk u Dalmaciji*, Zagreb, 1888.

Internet izvori:

- Kandijski rat, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021..<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30186> (pristupljeno 6. lipnja 2021.)
- Lorenzo Fondra, [Hrvatski biografski leksikon \(lzmk.hr\)](http://www.lzmk.hr), Ivo Petricioli, 1998. (pristupljeno 13. srpnja 2021.)
- <https://www.franjevci-split.hr/vrlika/>

11. SUMMARY

Fleeing the Turkish attacks, the Franciscans of the Province of Bosna Srebrena left the island of Visovac and came to Šibenik in 1648 on the advice of the general providor Leonard Foscolo. Their original idea was to settle in Skradin or on the island of Žirje, but due to the plague that ruled the city at the time, they decided to stay and help the population. The monastery church of St. Lawrence was built in 1655, and it is a simple single-nave building of the preaching type with a bell tower where we see the famous Franciscan aspiration for rigor and purity of art forms and the use of modest decoration and unobtrusive forms. As for its interior, it slowly began to take on its present appearance in the 70s years of 18 century when the Franciscans decided to build new altars, and during their history they collected a large number of works of art. The thesis brings the history of the Province of the Most Holy Redeemer, the circumstances of the arrival of the Franciscans in Šibenik, their role in the War of Candia, the history of church building and its current state, while the greatest focus is placed on the catalog which deals with works of art that are in the church today as well as those that are known for sure to have originally stood in the church.

Key words: Šibenik, church of St. Lawrence, Visovac, Franciscans, War of Candia, Province of the Most Holy Redeemer, Pio and Vicko dell'Acqua